

Konstkritik för samtid och framtid i Svenskfinland

En utredning av projektet Kritikbyrå 2020–2022

1. Inledning

”Jag tror verkligen att vi kommer att kunna visa vad kritiken kan vara när den får lite vind i seglen, den behöver inte självdö” konstaterar Tatjana Brandt, en av de drivande krafterna inom IFFF – Intresseföreningen för finlandssvenska frilanskritiker rf (IFFF), i en intervju för Svenska Yle sommaren 2019.

Då hade Svenska kulturfonden meddelat att man kommer att bevilja föreningen 380 000 euro som ett led i att stärka konstkritiken på svenska i Finland.

Under åren 2020–2022 har IFFF drivit projektet Kritikbyrå, vars syfte varit att förbättra villkoren för frilanskritiker samt att höja nivån på den finlandssvenska konstkritiken.

I min utvärdering av Kritikbyrå har jag utgått från de målsättningar som IFFF ställt upp för Kritikbyråns verksamhet under den treåriga projektperioden 2020–2022.

Vilket har syftet varit med Kritikbyrå, vad ville man uppnå och hur väl har man lyckats förverkliga de utstakade målen?

En central del av undersökningen består av svar på de enkäter som jag skickade ut till de tidningar, tidskrifter och nätbaserade webbpublikationer som Kritikbyrå samarbetat med under projektperioden, samt till de frilanskritiker som är medlemmar i Kritikbyrå.

Ingå, 8.9.2022

Marit Lindqvist

2. Kritiken i gungning

De senaste decennierna har de finlandssvenska dagstidningarna och tidskrifterna fått kämpa med såväl minskande printupplagor och svikande annonsintäkter som slopat presstöd och ökade kostnader för såväl produktion som distribution.

Samtidigt har man haft utmaningar med att locka folk att betala för det digitala innehållet.

Återkommande omorganiseringar och sparkrav har lett till att framför allt dagstidningarna tvingats se över sitt innehåll och att prioritera: vad vill man satsa på och vad kan man tänka sig att skära ner i.

Under de senaste tio-femton åren har kulturutbudet i de finlandssvenska dagstidningarna genomgått olika förändringar, bland annat som följd av lanseringen av nya format och nedskärningar av budget, utgivningsdagar och personalstyrka.

En faktor som i allt högre grad styr vilken typ av material som publiceras i dagspressen är jakten på klick.

I en undersökning av mediekrisen i Svenskfinland, *Lärdomar av mediekrisen för det svenska i Finland. Journalistiken till heders* (2017), konstaterar Olav S. Melin att artiklar med komplexa frågor som behandlas på djupet sällan är klickvänliga och att journalistiken blir lidande av en övertro på klickjournalistiken.

Klickokratien har kommit att utgöra ett reellt hot mot kritiken och recensionsverksamheten i den finlandssvenska dagspressen.

I december 2021 meddelade till exempel *Hufvudstadsbladet* att man kommer att "trimma" recensionsverksamheten med ungefär 20–25 % för att i högre grad satsa på kulturdebatt, fördjupande kulturartiklar och intervjuer. Enligt Hbl:s chefredaktör Erja Yläjärvi beror detta på att "(a)lla recensioner inte hittat sin publik" (*Hbl* 13.12.2021).

Antalet recensioner i de finlandssvenska dagstidningarna har dock minskat stadigt under de senaste femton-tjugo åren.

Vintern 2017-2018 gjorde jag en undersökning om kritikens tillstånd och utrymme i de större finlandssvenska dagstidningarna, och kunde då konstatera att det sammanlagda antalet recensioner minskat med drygt 20 % i

Hufvudstadsbladet och *Vasabladet*, samt med närmare 60 % i *Åbo Underrättelser* från år 2007 till år 2017.*

Trenden med färre recensioner till förmån för annan typ av kulturjournalistik är inte enbart ett fenomen i finlandssvensk dagspress – samma tendens har man också kunnat se på andra håll i till exempel Norden.

De dystra framtidsutsikterna för såväl kritiken som för de professionella kritikerna ledde till att ett antal frilanskritiker senhösten 2015 gick samman för att grunda IFFF, en förening vars syfte bland annat är att jobba för höjda arvoden till kritikerna, att ordna seminarier och diskussionstillfällen kring kritik samt att arrangera utbildningar för kritiker runt om i Svenskfinland.

* Länk till undersökningen: <https://svenska.yle.fi/artikel/2017/12/26/kulturbevakning-dagskritiken-har-minskat-med-35-procent-pa-tio-ar>

3. Projekt Kritikbyrå 2020–2022

I januari 2019 kontaktade Svenska kulturfonden IFFF för att diskutera möjligheten av att utveckla det kritikprojekt som IFFF anhållit bidrag om år 2017 men fått avslag på.

Våren 2019 lämnade IFFF in en ny ansökan till Svenska kulturfonden om finansiering av det treåriga projektet Kritikbyrå med avsikt ”att höja kvalitén på kritiken och stärka ställningen för frilanskritiker inom litteratur, teater, konst, musik och annan kultur på svenska i Finland”.

Under år 2019 beslutade Svenska kulturfonden om att bevilja sammanlagt 380 000 euro till projektet Kritikbyrå för att ”stärka konstkritiken på svenska i Finland”.

I ett pressmeddelande konstaterade Svenska kulturfondens ombudsman Anna Wilhelmson att målsättningen med bidraget är att ”höja kvaliteten på den svenskspråkiga konstkritiken”. Anna Wilhelmson konstaterade också att man kan betrakta satsningen som lyckad ifall ”mediehusen om tre år prioriterar konstkritik och om kritikernas arvoden då har nått upp till en rimlig nivå”.

Tillsammans med Svenska kulturfonden utarbetade IFFF en arvodesmodell för att ”stödja kritikerna och samtidigt uppmuntra mediehusen att anlita professionella kritiker”.

Hösten 2019 anställdes Mathilda Larsson som kritikombud på deltid (60 %) för att ha hand om allt det praktiska beträffande projektet Kritikbyrå.

Till kritikombudets arbetsuppgifter har bland annat hört att vara en samlande kraft för finlandssvenska frilanskritiker, verka för opinionsbildning och intressebevakning, arbeta folkbildande med kritikfrågor, arrangera seminarier och kompetenshöjande workshoppar för kritiker och andra intresserade, samt administrera Kritikbyråns extra-ersättning av frilanskritikernas arvoden.

Kritikombudet leder Kritikbyrå tillsammans med en styrgrupp som består av tre ledamöter från IFFF:s styrelse.

Kritikombudet och styrgruppen stämmer regelbundet av och diskuterar olika beslut med Intresseföreningen för finlandssvenska frilanskritiker rf:s styrelse som fungerar som ett slags redaktionsråd.

Kritikbyråns verksamhet kan delas in i tre huvudpunkter: a) utbetalning av extra-ersättning till frilanskritiker som är medlemmar i Kritikbyrån, b) utbildning i kritik samt c) publika diskussioner om kritik.

3.1 Extra-ersättning av arvoden till kritiker

Ur ”Tidskriftsbarometern 2022” (utgiven av Förbundsarenan) framgår att medianarvodet för en frilansskribent som medverkar i en finlandssvensk tidskrift är 150 euro/artikel och medelarvodet 187 euro/artikel. Storleken på medelarvodet varierar mellan 30 och 500 euro/artikel.

Sammanlagt 57 tidskrifter deltog i den undersökning som redaktör Janne Wass gjorde för ”Tidskriftsbarometern 2022”, och av undersökningen framgår att dessa 57 tidskrifter totalt publicerar omkring 1 300 obetalda och 1 300 betalda frilans- eller medarbetarartiklar per år. De tidskrifter som anlitar betalda frilansare har en genomsnittlig frilansbudget på ca 8 000 euro/år.

Honoraren som de finlandssvenska tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna betalar till sina frilanskritiker är låga – mellan 60 och 300 euro beroende på recensionens art, form, längd och karaktär samt publikation. Mediansumman är 120 euro.

Detta framgår ur den enkät som jag våren 2022 skickade ut till de tidningar, tidskrifter och nätpublikationer som Kritikbyrån samarbetat med under projektperioden (se frågeformuläret som bilaga).

Av de 23 publikationer som Kritikbyrån samarbetat med under perioden 2020–2022 besvarade 7 enkäten.

Nivån på arvodena har inte höjts i någon nämnvärd grad under de senaste fem åren.

I en granskning som jag gjorde för Svenska Yle vintern 2017-2018 om kritikers tillstånd i Svenskfinland (artikelserien ”Vem bryr sig om kritiken?”) framgick att arvodena till frilanskritikerna då rörde sig mellan 50 och 250 euro.

På finskt håll är arvodena för en recensionstext på samma nivå som i Svenskfinland, d.v.s. mellan 50 och 300 euro beroende på textens längd, art och publikationskanal – det framgår ur kritikern Maaria Ylikangas text ”Kolmesataa euroa” i Finlands kritikerförbund rf SARVS:s årsskrift *Yhteinen kritiikki* (2021).

I jämförelse med Sverige är ersättningen ungefär hälften av vad en skribent kan få för samma text i en svensk publikation.

Enligt Sveriges Författarförbunds rekommendationer bör en artikel/recension i en större publikation (d.v.s. dagspress med en upplaga som överstiger 100 000 exemplar samt periodiska tidskrifter med en upplaga som överstiger 30 000 exemplar) rendera ett minimiarvode om 6 500 svenska kronor, ca 625 euro, och en huvudartikel/längre recension ett minimiarvode om 8 000 svenska kronor, ca 770 euro.

För mindre publikationer rekommenderas ett minimiarvode om 3 600 svenska kronor, ca 345 euro, respektive 6 500 svenska kronor, ca 625 euro, beroende på recensionens art och längd.

I den ansökan som IFFF lämnade in till Svenska kulturfonden våren 2019 konstaterar man bland annat att den låga ersättningsnivån i Svenskfinland lett till att profilerade finlandssvenska skribenter i allt högre grad föredrar att publicera sig i Sverige, samt att svenska kritiker finner de finlandssvenska tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna oattraktiva på grund av den låga nivån på arvoden.

Under projektperioden 2020–2022 har Kritikbyrån kunnat höja frilanskritikernas arvoden genom ett system där Kritikbyrån mot lönekvitto kunnat betala ut ett extra-arvode.

En förutsättning för den enskilda kritikern att kunna ta del av den extra finansieringen har varit att på årsbasis ansöka om att ingå i projektet Kritikbyrån. De sökande har förutsatts vara verksamma som frilansare, skriva kritik på svenska och skriva för de publikationer som Kritikbyrån ingått avtal med.

Under Kritikbyråns första verksamhetsår (2020) hade man ett system där man dubblerade ett arvode mot lönekvitto eller faktura.

Inför starten uppskattade man att cirka 65 frilanskritiker skulle komma att ansöka om medlemskap i Kritikbyrån, men under det första verksamhetsåret hade sammanlagt 128 frilanskritiker anslutit sig till Kritikbyrån.

För att kunna göra en jämn och rättvis fördelning av förhöjningen för de kritiker som sökt medlemskap i Kritikbyrån, samt för att få de reserverade medlen att räcka till, hade man under det första verksamhetsåret ett system med maxtak för hur hög ersättning varje enskild kritiker kunde kvittera ut under ett år.

Maxtaket fastställdes utgående från hur mycket kritikern hade uppskattat att hen skulle komma att skriva under ett år.

Om en kritiker till exempel uppskattade att hen kommer att förtjäna cirka 5 000 € på att skriva kritik under ett år, fastställdes maxtaket till 1 400 €.

Det här i enlighet med en sjunkande skala där de som uppskattat att de förtjänar minst (till exempel 100 €) kunde få 100 % av arvodet utbetalt via Kritikbyrån, medan de som uppskattat att de förtjänar mest på att skriva kritik kunde få allt mellan 90–22 % av summan utbetald via Kritikbyrån.

I en enkät som Kritikbyrån utförde bland sina medlemmar hösten 2020 ("Kritikbyråns första år" 20.10.2020) framkom en del kritik mot maxtaken för de enskilda skribenterna.

En av dem som svarade på enkäten konstaterade att hen hade förväntat sig en fördubbling av arvodena, men att det blev mer som "en förmering".

En annan skribent svarade att hens kvot tog slut redan under våren och hen ansåg att kvotsystemet inte tar i beaktande "yrkesskrivandets behov".

En skribent efterlyste också en minimitröskel för dem som ingår i Kritikbyrån, det vill säga att man inte skulle ge stöd till skribenter av enskilda texter, utan i högre grad skulle ta dem i beaktande som skriver mer frekvent. Med bättre finansiering skulle man kunna få till stånd en professionell kritikerkår, ansåg skribenten ifråga.

De som svarade på enkäten uttryckte dock en förståelse för att det fanns ett maxtak, men samtidigt ville man ha större insyn i hur man på Kritikbyrån slagit fast de individuella gränserna för varje enskild skribent.

För att undvika missförstånd kring hur man fastställt maxtaken för varje enskild kritiker valde man att från och med det andra verksamhetsåret frångå maxtakssystemet.

Inför det andra verksamhetsåret (2021) anmälde sammanlagt 160 frilanskritiker intresse för att ingå i Kritikbyrån, och inför det tredje verksamhetsåret (2022) ansökte 176 frilanskritiker om medlemskap i Kritikbyrån.

Från och med år 2021 behövde kritikerna inte längre uppskatta hur mycket de kommer att förtjäna på att skriva kritik under året, utan extra-arvodet betalades ut på basis av vad kritikerna de facto tjänat.

Kritikbyrån gick in för en utbetalningsmodell där den enskilda kritikern fick 30–80 % ersatt av de inkomster hen anmält till Kritikbyrån. Summan bestämdes enligt en procentuellt sjunkande skala där de som tjänat minst fick en högre procent ersatt, medan de som förtjänat mest fick en lägre procent ersatt.

Det procentuella systemet kritiserades i ett inlägg i *Ny Tid* (10.1.2021) av konsthistorikern och -kritikern Pontus Kyander som fann systemet orättvist – framför allt med tanke på de kritiker som är flitiga skribenter:

”Man börjar med att lägga till 80 procent av det ursprungliga arvudet för de första artiklarna, sedan sjunker tillägget efterhand till 30 procent för dem som skriver mer. Det kan se rättvist ut, men systemets brist är att det blir en bonus för dem som skriver mycket lite, men för dem som skriver mer blir den ett incitament att bromsa.”

I ett genmäle i *Ny Tid* (15.1.2021) svarade de ansvariga för Kritikbyrå att man har en begränsad budget och att man utformat projektet så ”att det ska tjäna en stor grupp kritiker och läsare snarare än enbart den mest proffsiga kategorin. Utan bredd och återväxt kommer proffskritikerna snart inte att ha några läsare eller kunna verka i ett levande sammanhang. En av våra viktigaste strategiska satsningar är därför genrens överlevnad.”

I mars 2022 besvarade 47 av Kritikbyråns 176 medlemmar en enkät som under-tecknad gjord om Kritikbyråns verksamhet (se frågeformulär som bilaga).

Ur enkätsvaren framgår att medlemmarna överlag varit nöjda med hur systemet med extra-arvoderingen fungerat.

Det har fungerat alldeles ypperligt, och varit nånting av det bästa som skett på området, någonsin. En fantastisk möjlighet för alla frilansande kritiker att få de skamlöst låga arvudena höjda, och ett livsviktigt sätt att bredda och bevara den finlandssvenska litteratur- och kulturkritiken!

Också de kritiker som upplevde systemet med maxtak som vilseledande eller orättvist anser att utbetalningen enligt en procentuell skala fungerat bra.

Första året grundade sig extra-arvudena på ens egen uppskattning av hur mycket man kommer att skriva, och det fungerade inte så bra eftersom det är svårt att uppskatta och sånt dessutom kan ändras snabbt. Andra året hade Kritikbyrå en bättre strategi. Och man blir förstås glad av pengar! Så på det viset har det ju fungerat bra.

Det första året fick jag en rätt liten andel av mina recensioner fördubblade, vilket var en besvikelse. I övrigt har det varit bra, och det jag fått har varit mycket välkommet.

Många av medlemmarna i Kritikbyrå konstaterar också att den förhöjda ersättningen uppmuntrar en att höja ribban för det egna arbetet:

Motivationen både att skriva kritik och att lägga ner tid på kvaliteten har varit mycket större då man får rimligt arvode.

Under Kritikbyråns första år (2020) betalade man ut cirka 64 500 € i ersättning för skrivna recensioner. De inrättade maxtaken blev en viss broms, i och med att pengar reserverats för skribenter som i slutändan inte skrev så mycket som de uppskattat eller inte skrev någon recension överhuvudtaget.

År 2020 betalade man ut extra-arvoden fyra gånger under årets lopp, samt ytterligare en extra gång på grund av coronapandemin.

År 2021, då det nya systemet tagits i bruk, betalade man ut ca 82 500 € i extra-arvoden. Utbetalningen skedde i två omgångar under året.

År 2022 kommer extra-arvodet att betalas ut en gång, inom september månad.

3.2 Samarbetet med tidningar, tidskrifter och nätpublikationer

De tidningar, tidskrifter och nätpublikationer som Kritikbyrån samarbetat med under projektperioden har förbundit sig att inte sänka nivån på honorären under den treåriga projektperioden.

Listan på tidningar, tidskrifter och nätpublikationer som ingått avtal med Kritikbyrån under projektperioden omfattar sammanlagt 26 titlar:

Accord (från år 2020 framåt), *Affärsmagasinet Forum* (åren 2020-21), *Arbetarbladet* (från 2021 framåt), *Astra*, *Enhörningen* (endast år 2020), *Finsk tidskrift*, *Hangötidningen* (endast år 2020), *Horisont*, *Hufvudstadsbladet*, *Ikaros*, *Kontur*, *Kyrkpressen*, *Lysmasken* (från 2021 framåt), *Nya Argus*, *Ny Tid*, *Nya Åland*, *Nya Östis*, *Pargas Kungörelser*, *Studentbladet*, *Syd-Österbotten*, *Vasabladet*, *Västra Nyland*, *Åbo Underrättelser*, *Ålandstidningen*, *Österbottens tidning* och *Östnyland*.

Den enkät som i mars 2022 skickades ut till samtliga publikationer som Kritikbyrån ingått avtal med besvarades av 7 redaktioner.

På frågan om Kritikbyrån haft någon inverkan på kulturbevakningen eller kritikverksamheten svarade ungefär hälften att Kritikbyrån inte haft någon direkt innehållsmässig inverkan på publikationens kulturbevakning eller kritikverksamhet.

De som svarade jakande på frågan konstaterade bland annat att man blivit mer intresserad av att publicera kritik, att man haft lättare att attrahera och att hålla kvar de kritiker för vilka de anspråkslösa arvoden varit något av en knäckfråga, samt att flera intresserade kritiker kontaktat redaktionen – något som en av tidskrifterna som besvarade enkäten finner både positivt

och negativt ”eftersom tidskriftens utrymme dock är begränsat, liksom tidningens frilansbudget. Kritikbyråns verksamhet har bidragit till ett visst uppsving i vår konstbevakning.”

Också de publikationer som konstaterade att Kritikbyrå inte haft någon konkret inverkan på arbetet med kulturbevakningen ansåg att Kritikbyråns arbete är viktigt.

En redaktör svarade att det är ”positivt att veta att skribenterna får något mer skäligt betalt för det uppdrag de utför”, en annan att hen brukar upplysa sina recensenter om möjligheten att vara med i Kritikbyrå.

Enligt den statistik som Kritikbyrå sammanställt över vilka publikationer som medlemmarna publicerat sig i uppvisar följande resultat:

År 2020

av 87 kritiker som ansökt om extra-arvode har

42	skrivit för Hufvudstadsbladet
10	skrivit för Ny tid
10	skrivit för Nya Argus
8	skrivit för Vasabladet
6	skrivit för Österbottens tidning
6	skrivit för Horisont
5	skrivit för Västra Nyland
4	skrivit för Nya Åland
4	skrivit för Finsk tidskrift
3	skrivit för Östnyland
3	skrivit för Åbo underrättelser
3	skrivit för Affärsmagasinet Forum
2	skrivit för Västra Nyland
1	skrivit för Syd-Österbotten
1	skrivit för Studentbladet
1	skrivit för Astra
1	skrivit för Nya Östis

År 2021

av av 95 kritiker som ansökt om extra-arvode har:

40	skrivit för Hufvudstadsbladet
20	skrivit för Ny tid
12	skrivit för Lysmasken
11	skrivit för Nya Argus
9	skrivit för Västra Nyland
7	skrivit för Vasabladet
6	skrivit för Österbottens tidning
4	skrivit för Horisont
3	skrivit för Åbo Underrättelser
3	skrivit för Nya Åland
3	skrivit för Östnyland
2	skrivit för Finsk tidskrift
2	skrivit för Affärsmagasinet Forum
2	skrivit för Arbetarbladet
1	skrivit för Nya Östis
1	skrivit för Studentbladet

3.3 Coronapandemins inverkan på kritiken

Under projektperioden 2020–2022 satte coronapandemin i hög grad sin prägel på kulturlivet, och olika restriktioner samt nedstängningar av framför allt teatrar, biografer, konserthus och museer samt inställda evenemang gjorde det svårt för kritiker som bevakar dessa områden att utöva sin kritiker verksamhet i dess traditionella form.

När Kritikbyrån startade sin verksamhet var avsikten framför allt att betala ut extra-ersättning för regelrätta recensioner, men under årens lopp har man också betalat ut extra-ersättning till ”andra tydligt kritiskt förankrade texter om olika typer av konst”, bland dem kritiska och kommenterande essäer och kolumner om samtida kulturfenomen.

För att underlätta situationen för kritikerna införde man också en extra utbetalningsdag våren 2020.

I enkäten från mars 2022 som riktade sig till medlemmarna i Kritikbyrån framgår med all tydlighet att coronapandemitiden inneburit en utmaning för många frilanskritiker.

De frilanskritiker som i första hand skriver om live-kultur av olika slag, film eller konst vittnar om att arbetsuppdragen minskat markant – framför allt under åren 2020–21.

I brist på evenemang och arrangemang att bevaka har en del kritiker skiftat fokus och i högre grad börjat skriva om litteratur eller om det digitala kulturutbudet. Andra har tagit tillfället i akt att förkovra sig i sitt värv som kritiker. Någon har valt att börja studera i stället för att ägna sig åt att skriva kritik.

De som haft färre uppdrag än normalt påpekar dock att det extra finansiella stödet från Kritikbyrån, liksom det kollegiala stödet, varit till stor hjälp under den utmanande tiden.

De kritiker vars huvudfokus varit litteraturbevakning har däremot inte påverkats av coronapandemin i någon nämnvärd grad.

Flera kritiker konstaterar att pandemitiden inneburit att kontakten till redaktionen blivit lidande i brist på fysiska möten.

För tidningarnas, tidskrifternas och nätpublikationernas del har tiden under coronapandemin inneburit att man dragit ner på antalet recensioner vad beträffar scenkonst, bildkonst, musik och film och att man i högre grad fokuserat på annan form av kulturbevakning, såsom personporträtt och reportage, kolumner och essäer.

Enligt några ansvariga redaktörer har man lagt större vikt vid till exempel litteraturrecensioner:

Man kan tänka sig att kritiken av litteratur och tv inte påverkats av pandemin, och det är säkert sant att dessa konstformer påverkats minst, även om det inte är uteslutet att det gjorts vissa extrainköp här för att kompensera för något av bortfallet inom t.ex. teater.

Frågan är om man på de olika tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna kommer att återgå till läget innan pandemin och publicera lika mycket kritik inom de olika genrerna som förut, eller om pandemin satt långtgående spår inom kulturbevakningen.

Flera kritiker uttrycker en oro för att utrymmet för den seriösa kritiken krympt under senare tid inom den finlandssvenska pressen. Detta inte enbart på grund av coronapandemin, utan som en följd av omprioriteringar och omstruktureringar av kulturbevakningen och kulturmaterial överlag.

Om man får tro tidningarnas, tidskrifternas och nätpublikationernas enkät-svar från mars 2022 finns det en reell risk för att antalet recensioner kommer att minska:

Kanske minska. Kulturkritik är ett innehåll som inte lockar till läsning.
Mer allmänna artiklar om kultur, som intervjuer o.dyl. läses bra.

Minskningen kan bero på att recensioner inte är lika klickvänliga som annan form av kulturmaterial, men också på ekonomin:

Utan mer pengar kommer den att minska.

För Kritikbyråns del innebar coronautbrottet och den utdragna pandemin att man fick tänka om helt och hållet redan från start våren 2020 – inte minst vad beträffar workshoppar, seminarier, medlemsträffar och olika sociala tillställningar.

De flesta evenemang under projektperioden 2020–22 har följaktligen varit digitala eller arrangerats som hybridevenemang.

3.4 Utbildning i kritik

Som ett led i att vaska fram nya kritiker och att stärka återväxten inom kritiker-kåren samt att erbjuda redan verksamma kritiker fortbildning och möjlighet att föra samtal om kritik har Kritikbyrån arrangerat ett flertal kurser i att skriva och att läsa kritik.

I flera fall har man samarbetat med bibliotek samt medborgar- och arbetar-institut för att ordna kortkurser för allmänheten där deltagarna fått träning i att läsa och skriva kritik under ledning av professionella kritiker.

I juni 2020 ordnade Kritikbyrån i samarbete med Hangö teaterträff en digital kritikverkstad i scenkonstkritik med *Aftonbladets* långvariga scenkonstkri-tiker Cecilia Djurberg. Nio kritiker deltog i kursen som bland annat tog fasta på frågor om hur en scenkonstkritiker arbetar, vilka utmaningar som finns med att skriva om specifikt scenkonst, och hur det går att förhålla sig till och skriva om digitala verk.

Workshopen utmynnade i två skrivuppgifter: dels en kortare och snab-bare övningsrecension av en föreställning på teaterfestivalen, dels en längre kritisk text som granskade festivalen eller någon/några föreställningar ut-gående från en egen vinkel. Texterna publicerades på Kritikbyråns webbplats samt på Hangö teaterträffs webbplats.

Hösten 2020 ordnade Kritikbyrån en intensivkurs i att skriva kritik på Helsingfors arbetarinstitut.

Elva personer deltog i kursen som bestod av tre träffar och leddes av tidskriftsredaktören och litteraturvetaren Trygve Söderling. Kursen gästades av yrkeskritikerna Tatjana Brandt, Helen Korpak, Sara Ehnholm Hielm, Mats Liljeroos och Tomas Jansson.

Inför varje träff ombads kursdeltagarna skriva en övningstext om någon av de konstformer som behandlades under kursträffarna. Kursdeltagarna läste och kommenterade också varandras texter.

Responsen på kursen var odelat positiv. Av elva deltagare svarade åtta på en utvärderingsblankett. Samtliga skrev att kursen motsvarade eller överträffade deras förväntningar, och att kursen varit såväl givande som inspirerande samt varierande och mångsidig. Många efterlyste också fler kurstillfällen.

Hösten 2021 ordnade Kritikbyrån två kortkurser i att skriva kritik – en kurs i samarbete med Helsingfors arbetarinstitut och en kurs i samarbete med Åbo svenska arbetarinstitut.

Den här gången bestod kursen i Helsingfors av sammanlagt sex träffar, och kursen leddes av Trygve Söderling och Mathilda Larsson. Yrkeskritikerna Silja Sahlgren-Fodstad, Sonja Vuori och Pontus Kyander gästade kursen för att presentera kritiken inom deras respektive konstfält.

I kursen ingick att skriva övningstexter om en valfri konststart, ett valfritt verk eller ett fenomen ur en egen synvinkel. Kursdeltagarna läste och kommenterade varandras texter.

I kursen deltog sju personer. Efter avslutad kurs besvarade fem av dessa en utvärderingsblankett, och samtliga var ense om att kursen hade motsvarat deras förväntningar och att upplägget för kursen fungerat bra, till och med mycket bra. Några tyckte att kursen hade kunnat vara längre och de uttryckte också en önskan om en fortsättning på kursen. En annan ansåg att övningsuppgifterna och genomgången av dem var intressantare än hen hade förväntat sig.

Skrivarverkstaden i Åbo lockade fem deltagare och kursen leddes av Tomas Jansson. Gästande kritiker under kursen var kritikerna Freja Rudels, Johanna Grönqvist samt Henrik Jansson.

Upplägget för kursen i Åbo var det samma som i Helsingfors, förutom att kursdeltagarna också såg en pjäs tillsammans som de sedan skrev varsin recension om.

En del av de texter som deltagarna i de olika kritikverkstäderna skrev finns publicerade i digital form på Kritikbyråns webbplats.

I samband med Runebergsveckan i Jakobstad i mitten av mars 2022 arrangerade Kritikbyrån en workshop i kritik under ledning av kritiker Freja Rudels – fem personer deltog i workshoppen.

Under helgen 2-3.4 arrangerade Kritikbyrån en digital kortkurs i att skriva kritik under ledning av kritikern Helen Korpak. Fem personer deltog i kursen.

Helgen 21-22.5 gick en kritikretreat av stapeln på Billnäs bruk. Retreaten lockade 13 deltagare från både västra och östra Nyland samt Vasa, såväl litteratur- och konstkritiker som musik- och teaterkritiker. Gästföreläsare var den rysk-svenska kulturjournalisten och översättaren Lida Starodubtseva.

Ett flertal medlemmar i Kritikbyrån har deltagit i kritikverkstäderna antingen som föreläsare eller som skribenter.

Medlemmarna som svarade på enkäten i mars 2022 framhöll att workshopparna varit givande och att man fört stimulerande och viktiga diskussioner. En del vittnade också om att man vågat ta steget ut och börja skriva kritik efter att man deltagit i någon av de verkstäder som Kritikbyrån arrangerat.

Några medlemmar efterlyste också kritikverkstäder med större fokus specifikt på teater-, dans- och bildkonstkritik samt kritik av barnlitteratur.

Röster höjdes också för ett tätare samarbete med till exempel universiteten kring kurser i kritik.

3.5 Publika evenemang om kritik

Som ett led i att synliggöra kritiken i Svenskfinland samt att öka intresset för kritik och att skapa en större förståelse för genren hos allmänheten har Kritikbyrån arrangerat ett flertal publika seminarier och diskussioner kring aktuella teman.

Tillställningarna har i första hand arrangerats i samarbete med andra aktörer, såväl inhemska som nordiska organisationer och institutioner.

Under stora delar av år 2020–2022 har de flesta diskussionstillfällena hållits som hybridevenemang eller som heldigitala evenemang. Enstaka tillställningar har ordnats fysiskt.

År 2020

I februari gick Konsthallen Kohta, Kritikbyrån, tidskriften *Ny Tid* och nättidskriften *Mustekala* samman för att arrangera en diskussion om konstkritikern och publiken.

I februari arrangerade Kritikbyrån i samarbete med Nordisk kulturkontakt en kritksalong om litteratur- och teaterkritik i Norden där aktörer från det nordiska litteratur- och teaterfältet diskuterade kritikens roll, möjligheter och villkor såväl ur kritikerns som konstnärens perspektiv.

I samarbete med föreningen LUST – Långsiktig utveckling av svenskspråkig teater anordnade Kritikbyrån i maj en läsecirkel om digital teater.

I anslutning till filmfestivalen ”Kärlek och anarki” i september arrangerade Kritikbyrån, filmfestivalen och Centrumbiblioteket Ode en diskussion om representation i filmkritiken och kritikens möjligheter att initiera diskussion om film.

I diskussionen, som leddes av journalisten Arda Yildirim, deltog regissören Hamy Ramezan, filmkritikern Silja Sahlgren-Fodstad och Ervin Latimer, vd på Ruskeat Tytöt Media.*

I oktober arrangerade Kritikbyrån och Tidskriftscentralen en paneldiskussion på Akademiska bokhandeln i Helsingfors för att diskutera hur undantagstillståndet i världen påverkat och påverkar kulturkritiken.

I diskussionen deltog filmkritikern och poeten Martina Moliis-Mellberg och tidskriftsredaktören Trygve Söderling under ledning av litteraturkritikern och författaren Tatjana Brandt, medlem av Kritikbyråns styrgrupp.

Tillsammans med Pohjola-Nordens Ungdomsförbund och Nordisk kulturkontakt arrangerade Kritikbyrån den 24 november ett webinarium om att frilansa i Norden.†

I slutet av november gav IFFF ut antologin *För snabb för att fångas i skrift – Fyra texter om kritiken på 2010-talet*, en samling texter där kritikerna Ylva Perera, Hanna Ylöstalo, Helen Korpak och Lasse Garoff reflekterar över sin kritiska verksamhet och över kritikens väsen.

Antologin släpptes i samband med Kritikbyråns evenemang ”Ode till kritiken” på Centrumbiblioteket Ode den 30 november då man bland annat diskuterade barnböckernas världar i text och bild tillsammans med grafikern

* Diskussionen sändes live på Instagram:

https://www.instagram.com/tv/CFXG6qYB36Z/?utm_source=ig_web_copy_link.

† Webbinariet sändes live på Facebook: <https://www.facebook.com/kritikbyran/live>.

Johanna Bruun, förlagsredaktören Sara Ehnholm Hielm samt författaren och bibliotekarien Mathias Rosenlund. Kritikern Pia Ingström mötte författaren och dramatikern Milja Sarkola i ett samtal om kritik.

Under tillställningen offentliggjorde man också vinnaren av utmärkelsen ”Årets kritiska text”. År 2020 var 33 texter nominerade till priset som tillföll teaterkritiker Sonja Vuori.*

Antologin *För snabb för att fångas i skrift – Fyra texter om kritiken på 2010-talet* diskuterades också i mars 2021 under ett ”Bokfika på Luckan”.†

I december strömmades det litterära evenemanget Bokström där Kritikbyrån deltog med en programpunkt om hur litteraturkritiken ser ut i Svenskfinland och Sverige idag. I samtalet deltog de finlandssvenska kritikerna Hanna Ylöstalo, medlem av styrgruppen för Kritikbyrån, och litteraturkritikern Julia Tidigs samt författaren och litteraturkritikern Lyra Koli från Sverige.

År 2021

I januari arrangerade Kritikbyrån en kritisk diskussion på Nordisk kulturkontakt där litteraturkritikerna Fredrik Hertzberg och Julia Tidigs recenserade ett specialnummer av den nordiska tidskriften *Kritiker* med finlandssvensk litteratur i fokus.††

Under våren träffades fyra nordiska kritiker för ett samtal om kritikens möjligheter idag under rubriken ”Kärningen mot strömmen eller auktoritet utan megafon?”. Samtalet fördes på Zoom och de som tog del av diskussionen hade möjlighet att ställa frågor till panelisterna.

I samtalet deltog filmkritikern Hynek Pallas, litteraturkritikern och tidskriftsredaktören Audun Lindholm och scenkonstkritikern Cecilia Djurberg, och från Kritikbyrån deltog Tatjana Brandt i diskussionen som finns tillgänglig på nätplattformen Soundcloud.¶

I juni höll musik- och danskritikern Tove Djupsjöbacka en digital föreläsning om balansgången mellan tradition och innovation inom konstkritiken. Föreläsningen ordnades som ett samarbete mellan Kritikbyrån och Centrumbiblioteket Ode i Helsingfors och sändes live på Centrumbiblioteket Odes webbplats.

* ”Ode till kritiken” sändes live på Yle Arenan: <https://arenan.yle.fi/1-50697396>.

† <https://www.youtube.com/watch?v=ME7gKbzXzYo>

†† Diskussionen sändes live på Facebook: <https://www.facebook.com/kritikbyran/live>.

¶ <https://soundcloud.com/user-109323073>

I juni spelade Kritikbyrå, svenska Kritikklubben och norska Tekstallmenningen in ett podcast-avsnitt där man diskuterade frågor om nåbarhet under rubriken ”Hur når vi framtidens läsare?”. Diskussionen fördes på Zoom och de som tog del av diskussionen hade möjlighet att ställa frågor.

Under sommaren spelade Kritikbyrå in en diskussion om kritiken på lokal nivå i Svenskfinland i Finlands kritikerförbund rf SARV:s projekt Kriitiikki näkyy!s podcast-serie ”Maakuntapodcast”.

I samtalet deltog musikkritikern och journalisten Pär Jonasson, litteratur- och teaterkritikern Ann-Christine Snickars samt fackboks- och litteraturkritikern Thomas Rosenberg. Diskussionen leddes av Kritikbyråns kritikombud Mathilda Larsson.*

Den tionde september arrangerade Kritikbyrå en diskussion kring kritiken i Norden idag med inbjudna gäster från bland annat svenska Kritikklubben och norska Tekstallmenningen. Tillställningen ordnades som ett hybridevenemang på Nordisk kulturkontakt i Helsingfors och sändes live på Facebook.

Den fjortonde oktober samarbetade Kritikbyrå, Finlands svenska författareförening, Centrumbiblioteket Ode i Helsingfors och Svenska Yle kring ett seminarium om humanioras ställning i vårt samhälle idag.

I programmet deltog den svenska författaren Nina Björk, författaren och ordföranden för Finlands svenska författareförening, Hannele Mikaela Taivasalo, professor Thomas Wallgren, konst- och kulturhistorikern Hanna-Reetta Schreck, författaren, litteraturvetaren och styrelsemedlemmen i IFFF, Tatjana Brandt, samt kulturjournalisten och kritikern Tomas Jansson.†

Under Bokmässan i Helsingfors deltog Kritikbyrå med ett program där kritikern och poeten Martina Moliis-Mellberg diskuterade kritikerjaget och hur man som kritiker kan ställa sig till och bemöta den självbiografiska texten tillsammans med författaren och regissören Joakim Groth.

Den första december arrangerade Kritikbyrå en diskussion om musikkritiken idag under rubriken ”Smakdomare eller Spotifyguide?” där bland annat den svenska musikkritikern Andres Lokko medverkade. Musikkritikern Wilhelm Kvist och sångerskan samt kulturjournalisten Wivan Nygård-Fagerudd diskuterade kritik med utgångspunkt i det klassiska musikfältet. Musikkritikerna Pär Jonasson, Tove Djupsjöbacka och Fiona Chow diskuterade vad det innebär att vara musikkritiker idag.

* <https://soundcloud.com/user-163927055/maakuntapodcast-02-svenskfinland>

† Seminariet sändes live på Yle Arenan: <https://arenan.yle.fi/1-50957012>.

Diskussionen arrangerades som ett samarbete mellan Kritikbyrån och Svenska Yle och sändes live på Yle Arenan.*

Den fjärde december deltog Kritikbyrån i det digitala litteraturevenemanget Bokström med en diskussion mellan kritikerna Ylva Perera och Anna Möller-Sibeliuss om tre aktuella verk under rubriken ”Litteraturens möjligheter bortom berättelsen”.†

År 2022

Under Runebergsveckan i Jakobstad ordnade Kritikbyrån ett publikt kritikersamtal i Jakobstads stadsbibliotek (18.3) där litteraturkritikerna Lisen Sundqvist och Janet Wallsten diskuterade två aktuella finlandssvenska verk under rubriken ”Om mammor, trögkrypare, minkar, och mitt i och mellan allt: kärlek”.

Under Mariehamns litteraturdagar (26.3) ordnade Kritikbyrån en diskussion om hur konsten och kritiken talar till våra känslor. I diskussionen deltog kritikombudet Mathilda Larsson från Kritikbyrån samt litteraturkritikern och redaktören Tomi Riitamaa samt författaren Karin Erlandsson.

Under hösten 2022 (27.8) arrangerade Kritikbyrån en nordisk Tidskriftsfestival i Helsingfors som lockade omkring 60 deltagare.

I Tidskriftsfestivalen deltog representanter för tidskrifterna *Ny tid*, *Kritiker*, *Nya Argus*, *ESSÄ*, *Ordkonst*, *Astra*, *Kontur*, *Ikaros*, *Särö*, *Kuti*, *Tuli & Savu*, *Nuori Voima*, *Yliopistolehti*, *Tulva*, *Teatteri&Tanssi*, *Sirkus-lehti* samt *Libero*.

Festivalens program ordnades av tidskrifterna och i diskussionerna deltog ett flertal gäster från såväl Sverige som Norge.

* <https://arenan.yle.fi/1-60920613>

† <https://bokstrom.fi/>

Statistik över evenemang och deltagarantal 2020–2022

Datum	Evenemang	Deltagar- antal på plats	Deltagar- antal på distans, under evene- manget	Deltagar- antal på distans, samman- lagt antal i nuläget	Digitala plattformar
29.11.2019	Kritikbyrån kick-off	50			
12.2.2020	Konstkritikern och publiken	20			
26.2.2020	Kritiksalong: litteratur- och teaterkritik i Norden	50			
3.3.2020	Digital afterwork		11		Zoom
2.6.2020	Distansföreläsning: Tradition och innovation		20	35	Helsinki kanava
4.6.2020	Digital våravslutning		10		Zoom
5.6–10.6.2020	Kritikverksatd med Aftonbladets kritiker Cecilia Djurberg		9		Skype
26.8.2020	Medlemsträff, Korjaamo	14			
20.9.2020	R&A x Kritikbyrån: Keskustelua elokuvakritiikistä	30	300	1031	Instagram-live
25.9.2020	Medlemsträff, Korjaamo	12			
12.9–10.10.2020	Arbiskurs i Helsingfors	11			
23.10.2020	Kritik i undantagstillståndets tid	10			
24.11.2020	Frilansa i Norden		50	1100	Facebook-live
30.11.2020	Ode till kritiken			1559	Yle Arenan
4.12.2020	Bokström: Kritiker som sågar, berömmar och benämner		(saknas)	(saknas)	Bokströms hemsida
20.1.2021	Release av Kritiker 57-58: revolt och omsorg i finlandssvensk litteratur		50	1300	Facebook-live
25.2.2021	Medlemsträff, lunchpromenad	6			
4.3.2021	Bokfika: För snabb för att fångas i skrift		15	41	Youtube
22.4.2021	Kärringen mot strömmen eller auktoritet utan megafon? – Fyra nordiska kritiker samtalar om kritikens möjligheter idag		54		Zoom
26.5.2021	Medlemsträff på Fiika Café i Jakobstad	11			
3.6.2021	Hur finner vi framtidens läsare?		60		Zoom
24.8.2021	Medlemsträff, Pinehill Terrace	9			
7.9–16.10.2021	Arbiskurs i Helsingfors	7			
21.9–26.10.2021	Arbiskurs i Åbo	5			
10.9.2021	Kritiken i Norden – vart är vi på väg?		38	(saknas)	Facebook-live
20.9.2021	Medlemsträff, lunch i Vasa	3			
6.10.2021	Medlemsträff, café Talo	10			
14.10.2021	Tankens frihet? Ett seminarium om humaniora i dag	20	(saknas)	685	Yle Arenan
24.10.2021	Filosoficafé i Åbo: Samtal om konstkritik + medlemsträff	(saknas)	(saknas)	108	Youtube
3.11.2021	Medlemsträff, Rytmi	8			
28.10.2021	Helsingfors bokmässa: Jaget tar plats – att recensera autofiktion och självbiografi	25			
4.12.2021	Bokström: Litteraturens möjligheter bortom berättelsen – två kritiker om tre böcker i gränlandet mellan poesi och prosa		(saknas)	(saknas)	Bokströms hemsida
1.12.2021	Smakdomare eller spotifyguide – hur ser musikkritiken ut idag?		(saknas)	647	Yle Arenan
4.1.2022	Digital medlemsträff		20		Zoom
18.3.2022	Vässa ditt kritiska skrivande och tänkande – workshop med litteraturkritikern Freja Rudels	5			
18.3.2022	Kritiksamtal: Om mammar, trögkrypare, minkar, och mitt i och mellan allt: kärlek – Två kritiker om två böcker	8			
26.3.2022	Ursinniga konstnärer och elaka kritiker – eller?	120			
2–3.4.2022	Digital kortkurs i att skriva kritik med konstkritikern Helen Korpak		5		Zoom
14.4.2022	Kritikträff på restaurang Koulu i Åbo	4			
20.4.2022	Kritikträff i Café Talo i Helsingfors	7			
21–22.5.2022	Kritikretreat på Billnäs bruk	13			
26–27.8.2022	Tidskriftsfestival	50–60			
1.10.2022	Kritikbyrån Grande Finale	(saknas)			
30.10.2022	Program under bokmässan	(saknas)			

Som ett led i att stärka sammanhållningen inom kritikerkåren och för att kunna dryfta aktuella frågor inom branschen har Kritikbyrå också arrangerat regelbundna informella medlemsträffar i Helsingfors, i Vasa- och Jakobstadsregionen samt i Åbotrakten. Utöver dessa fysiska medlemsmöten har man arrangerat ett antal digitala träffar.

Enligt svaren i den enkät som frilanskritikerna svarade på i mars 2022 har många av medlemmarna i Kritikbyrå tagit del av något evenemang – antingen digitalt eller på plats.

Seminarierna och diskussionstillfällena får gott betyg för att ha varit välorganiserade och intressanta.

Med hänvisning till svaren i enkäten är det uppenbart att Kritikbyrå haft en samlande och enande roll för frilanskritiker som ofta upplever att de utför sitt värv i ett vakuum och saknar ett kollegialt sammanhang.

Kritikbyrå har främst fått mig att känna att jag har kollegor och att jag är en del av en yrkeskår, det har varit oerhört värdefullt att ses och prata, så skapas också en solidaritet gällande till exempel arvoden och arbetsförhållanden.

Kritikbyrå har skapat en känsla av gemenskap och solidaritet mellan frilanskritiker som är spridda över hela Svenskfinland, samt till en del i Sverige och en del andra länder. Mer om sammansättningen och den geografiska spridningen bland medlemmarna i Kritikbyrå i kapitel 3.6.

En del medlemmar uttrycker tacksamhet över såväl det moraliska som det konkreta stöd man fått av kritikerkolleger samt kritikombudet på Kritikbyrå.

Kritikombudet har regelbundet skickat ut infobrev till medlemmarna i Kritikbyrå med information om såväl aktuella frågor och stundande evenemang som tips på olika arbetsuppdrag.

Många upplever att Kritikbyrå fungerat som en samlande och enande kraft, ett slags intresseorganisation som fört kritikernas talan och lyft kritiken och kritikernas roll i det offentliga samtalet.

Kritikbyrå har fått mig att värdera mitt arbete högre genom att det tagits på så stort allvar.

Kritikbyrå och det kollegiala nätverket har bidragit till ökat kunskapsutbyte frilanskritiker emellan, och man känner sig stärkt i sin roll som kritiker.

Många kritiker upplever också att de blivit modigare, de fått bättre självförtroende och vågat satsa mer på att ägna sig åt sitt värv som kritiker. Man

känner sig mer motiverad att skriva kritik och är tacksam över den kollegiala respons man fått.

När jag började vara med i Kritikbyrån hade jag precis börjat nosa på att skriva litteraturkritik, genom [den] uppmuntran Kritikbyrån gett har det blivit en återkommande frilanssyssla för mig.

Flera kritiker vittnar om att medlemskapet i Kritikbyrån fört med sig ett ökat intresse för kritik överlag – man följer aktivare med vad kritikerkollegerna skriver om och man sporras till att själv förkovra sig i sitt värv.

Började skriva recensioner igen tack vare Kritikbyrån. Hade senast skrivit i högstadiet och sena tonåren. Tack vare Kritikbyrån väcktes intresset att recensera till liv igen på allvar och har aktivt börjat läsa in mig på kulturkritik och öva mig för att kunna fortsätta recensera och utvecklas som recensent. Tänker fortsätta recensera även efter att detta projekt tar slut. Kritikbyrån fick också mig att en gång för alla bekanta mig med finlandssvenska tidskrifter och prenumerera på hemortens lokaltidning (för ett tag, ekonomin krävde paus nu) för att få bredare utbud på recensioner. När privatekonomin stärks igen snart vill jag börja prenumerera på ett par finlandssvenska tidskrifter. Kritikbyrån fick mig alltså också att börja läsa recensioner mera samt intressera mig för t.ex. film och poesi på ett sätt som jag inte hade varit förr samt att också läsa poesi och mera prosa än på länge.

I akt och mening att synliggöra kritiken och kritikerna bakom recensionerna har Kritikbyrån årligen utlyst och arrangerat tävlingen ”Årets kritiska text”.

År 2020 var 33 texter nominerade till priset som tilldelades teaterkritiker Sonja Vuori, och år 2021 var tio finalister nominerade till priset som tillföll litteraturkritikern Henrik Jansson. ”Årets kritiska text” kommer också att utses och belönas under hösten 2022.

Målsättningen med kritikverkstäderna och kortkurserna har varit att stärka återväxten av såväl kritikerskribenter som -läsare, samt att få fler bibliotek samt medborgar- och arbetarinstitut att erbjuda kurser i kritik.

I den ansökan som IFFF skickade in till Svenska kulturfonden i maj 2019 skriver man att man på kort sikt kommer att kunna höja kompetensen markant bland drygt 30 aktiva kritiker, samt att ”kritikerkåren kommer att växa och att nya kritikerröster kommer att berika det kritiska samtalet med allt vad det innebär av större diversitet i kåren både socialt och regionalt. Cirka 300 personer kommer att få bekanta sig med och prova på kritikerhantverket genom delprojekten ’Medborgarkritik’ och ’Kritik i skolan’”.

Sammanlagt 24 personer har deltagit i det som går under benämningen ”Medborgarkritik”, d.v.s. kortkurser i kritik på bibliotek och medborgarinstitut.

Målsättningen var att arrangera kurser i kritik på medborgarinstitut i minst tre kommuner runt om i Finland. Kortkurser i kritik har arrangerats på Helsingfors arbetarinstitut (2 stycken) och Åbo svenska arbetarinstitut samt på biblioteket i Jakobstad.

Därutöver har man arrangerat en kritikretreat i Billnäs i Västnyland och två digitala workshoppar i kritik.

I Kritikbyråns ursprungliga planer ingick också att arrangera kritikverkstäder i ett antal skolor runt om i Svenskfinland samt att utarbeta ett lättillgängligt material som modersmåls lärare på olika stadier kunde tillhandahålla och utnyttja i undervisningen.

Man hade ställt som mål att minst 9 skolklasser (lågstadieklasser, högstadieklasser och gymnasieklasser) skulle få en stärkt uppfattning om den kritiska verksamheten med hjälp av speciellt utarbetat material och besök av bl.a. kritikombudet.

På grund av den utdragna coronapandemin var det dock inte möjligt för Kritikbyrån att samarbeta med skolor i den form och den utsträckning som man hade tänkt sig.

I början av år 2021 beslutade man sig därför för att göra en utredning och ta reda på vilka tillvägagångssätt som skulle vara bäst lämpade för att lyfta fram kritiken i skolorna på lång sikt.

När man inledde utredningen diskuterade man bland annat skolbesök av kritiker, en kritikävling riktad till skolelever, kritikdiskussioner i samband med skolornas kulturbesök, samarbete med projekt som till exempel Läsambassadörerna, Läscentrum och Skrivande skola samt utarbetandet av ett pedagogiskt material om kritik riktat till skolorna.

Kritikern Martina Moliis-Mellberg fick i uppdrag att göra en utredning om vad skolorna önskar sig och vad som skulle vara ett hållbart och långsiktigt sätt att inkludera kritiken i undervisningen.

I rapporten, som publicerades sommaren 2022, konstaterar Moliis-Mellberg bland annat att även om kritiken inte som sådan nämns i läroplanen idag förväntas de studerande lära sig analysera, tänka kritiskt och ta till sig texter av olika slag.

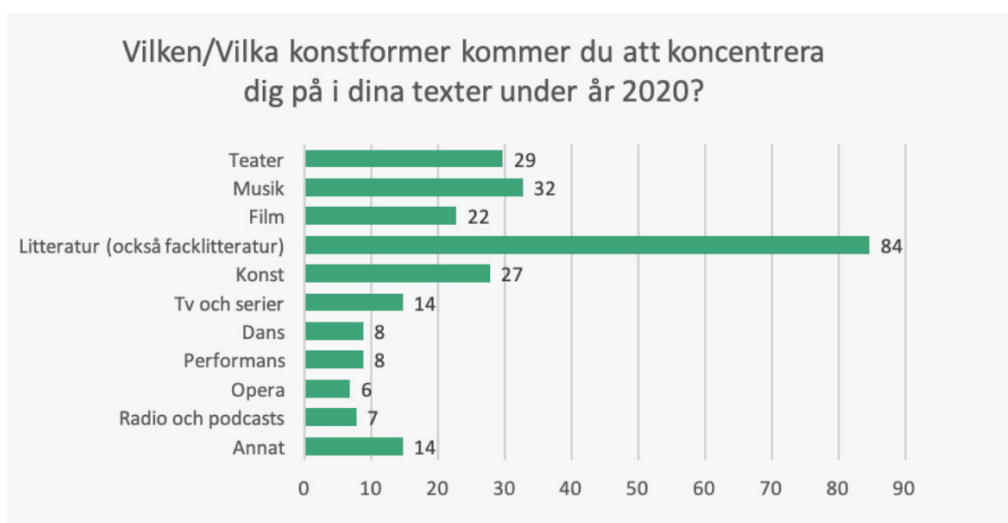
Samtliga lärare som Moliis-Mellberg varit i kontakt med välkomnar färdigt utarbetat pedagogiskt material kring kritik att använda i undervisningen.

Lärarna var också positivt inställda till förslaget om skolbesök, men frågan om finansiering visade sig vara ett eventuellt hinder. Skolorna har inte själva ekonomiska möjligheter att betala för dessa besök, vilket innebär att såväl finansiering som administration måste vara extern.*

3.6 Kritikerna i Kritikbyrån

Den första ansökningsomgången till Kritikbyrån gick av stapeln i december 2019 och lockade 128 sökande. Av dessa var de flesta bosatta längs den finländska kusten, med betoning på Nyland. Ansökningar kom också från kritiker bosatta utomlands, av vilka de flesta i Sverige.

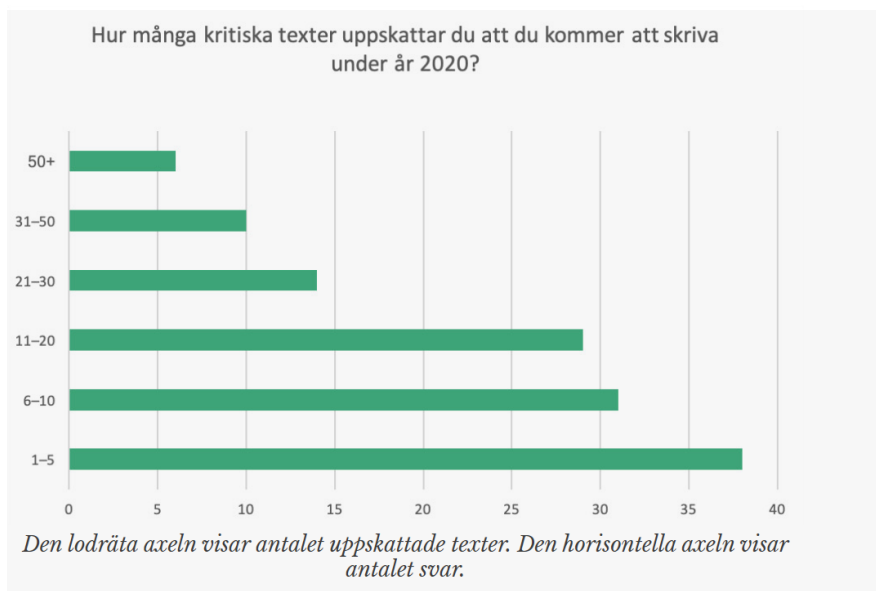
På frågan om vilken eller vilka konstformer de sökande ville koncentrera sig på under år 2020 framkom att de allra flesta var intresserade av att skriva litteraturkritik, men det fanns också ett stort intresse för att skriva musik-, teater- och konstkritik. Man kunde fylla i flera alternativ.

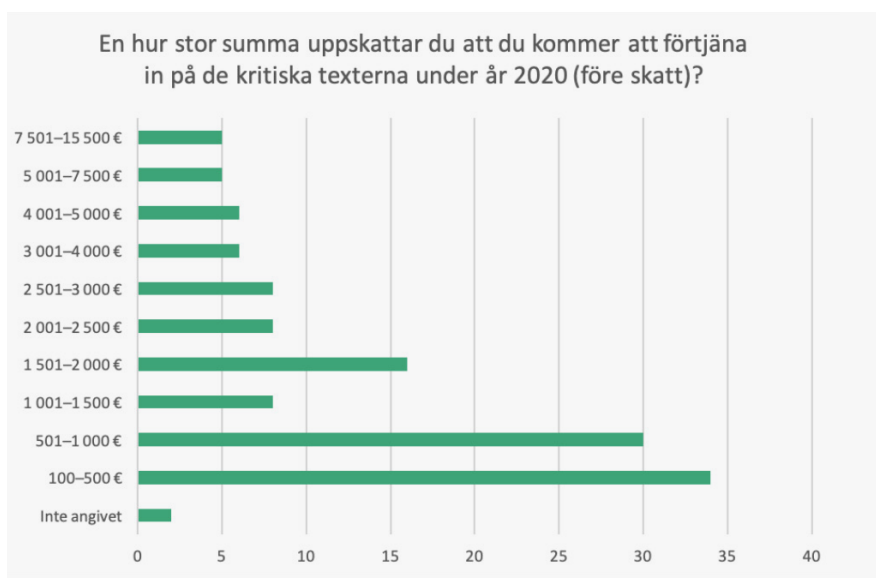
De som ansökte om medlemskap i Kritikbyrån den första omgången uppskattade att de skulle komma att skriva i snitt 17,5 texter. De flesta angav att de kommer att skriva 5–10 texter under år 2020.

* Rapporten kan läsas i sin helhet här: <https://frilanskritiker.files.wordpress.com/2022/06/kritikbyracc8ans-skolprojekt-rapport-2022.pdf>

I snitt uppskattade kritikerna att deras inkomster för år 2020 kommer att uppgå till drygt 2 000 euro, vilket visar att kritikerverksamheten i allra högsta grad är en bisyssla. Endast en liten del av frilanskritikerna kan försörja sig på att skriva kritik i Svenskfinland.

Inför Kritikbyråns andra verksamhetsår ansökte 160 personer om att ingå i projektet. Bland de nya sökande fanns flera kritiker bosatta i Sverige, men också många som inte skrivit kritik innan.

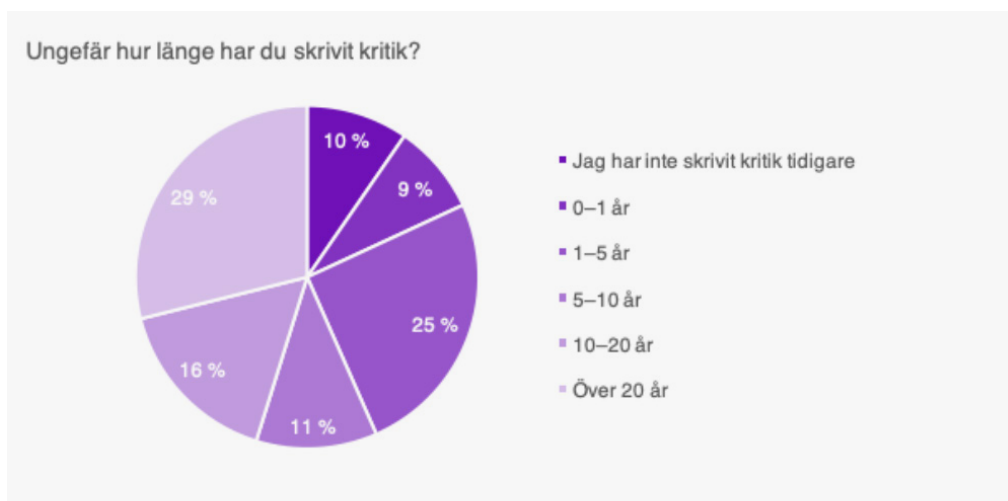
Jämfört med år 2020 var den geografiska spridningen i stort sett densamma, det vill säga kritikerna var i första hand bosatta i kustområdena med Nyland och Helsingforsregionen som centralort.

I ansökan för år 2021 ombads de sökande uppge födelseår, och det visade sig att det fanns en stor spridning i åldern bland kritikerna – från skribenter födda på 1930-talet till 2000-talet. De allra flesta medlemmarna i Kritikbyrån är födda på 1980- och 1990-talet.

Majoriteten (29 %) av dem som ansökte om medlemskap i Kritikbyrån för år 2021 hade lång erfarenhet av att skriva kritik, d.v.s. mer än 20 år.

En stor del av medlemmarna (44 %) var relativt nya i branschen och hade skrivit kritik i under 5 års tid.

Andelen skribenter som skrivit kritik i mindre än 1 år uppgick till 9 %, medan de som var helt nya i branschen uppgick till 10 %.

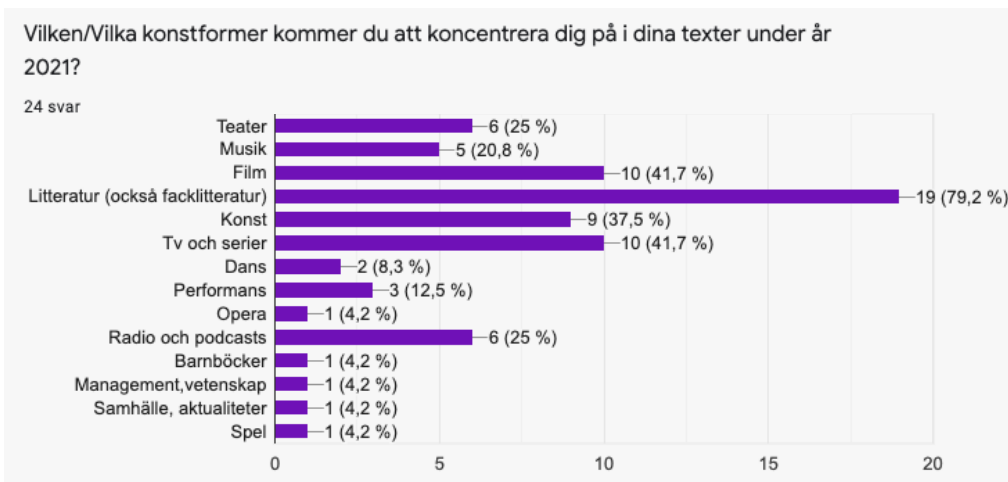

Jämfört med år 2020 hade inga större skiftningar skett med tanke på vilka konstformer som skribenterna hade för avsikt att skriva om. Litteraturen var fortsättningsvis den mest populära genren, följt av teater, musik och konst.

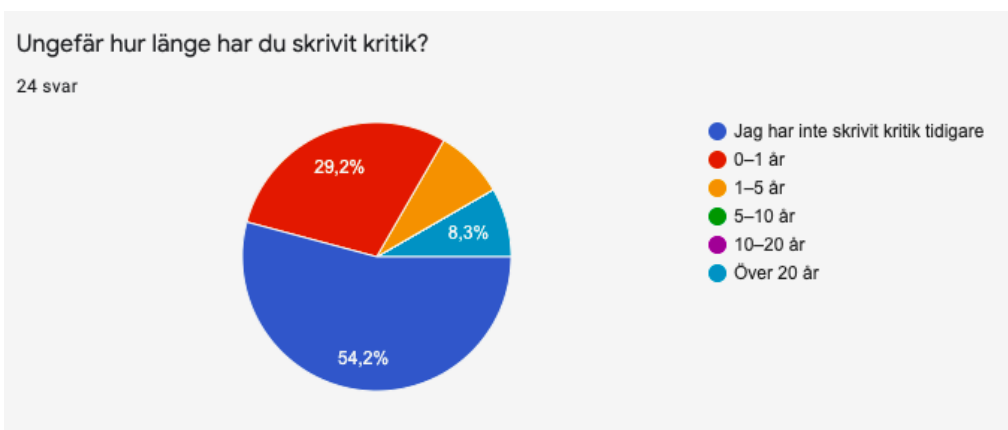
Inför det sista verksamhetsåret år 2022 ansökte 24 nya medlemmar om att ingå i Kritikbyrån. År 2022 uppgick det sammanlagda antalet medlemmar till 176.

De nya sökandena visar en påfallande bredd vad beträffar ålder, även om merparten av dem är födda år 1988 och senare.

På frågan om vilka konstformer de nya sökandena ämnar ägna sig åt att bevaka ligger litteraturen i topp, följt av film och tv-serier samt konst.

Påfallande många av dem som sökt medlemskap i Kritikbyrån för år 2022 har ingen tidigare erfarenhet av att skriva kritik – mer än hälften av de sökande svarade att de inte skrivit recensioner innan. Närmare en tredjedel svarade att de skrivit kritik i mindre än ett år.

De allra flesta uppskattar att de kommer att skriva 1–5 kritiska texter under det kommande året, en femtedel räknar med att skriva 5–10 texter. En bråkdel uppger att de ämnar skriva fler än 30 texter under årets lopp.

3.7 Kritikbyråns roll för medlemmarna och för kritiken i Svenskfinland

I den enkät som skickades ut till medlemmarna i Kritikbyrån våren 2022 ingick en fråga om huruvida Kritikbyrån motsvarat medlemmarnas förväntningar.

Svaret var odelat positivt – många poängterade att förväntningarna infriats med råge och att Kritikbyrån med kritikombudet Mathilda Larsson i spetsen gjort ett bra jobb, inte minst med att synliggöra kritiken i den offentliga diskussionen.

Den har överträffat mina förväntningar, just för att den har skötts så professionellt, rättvist och genomtänkt. Många kritiker från olika konstområden har kommit fram i olika sammanhang, det har funnits en strävan att nå ut till kritiker på olika håll i Norden och många broar har byggts.

På frågan om vilken roll man anser att Kritikbyrån haft för kritiken och för kritikerna i Svenskfinland lyfte många fram Kritikbyråns enande funktion samt arbete för att synliggöra kritikernas roll och ekonomiska villkor.

Många lyfte också fram Kritikbyråns strävan att skapa en mer professionell kritikerkår i Svenskfinland samt vikten av nordiskt samarbete.

Kritikbyrån har i det närmaste varit som en slags fackförening, någon som hållit oss kritiker om ryggen, jobbat för vår synlighet och våra villkor.

Sedan år 1950 finns Suomen arvostelijain liitto ry – Finlands kritikerförbund rf SARV till som en professionell riksorganisation som omfattar kritiker från olika konstområden. SARV har ungefär 800 medlemmar, och en del av Kritikbyråns medlemmar är också medlemmar i SARV.

En del av dem som besvarat enkäten konstaterar dock att den svenska kritikerkulturen är en såpass liten del av SARV och spridd över så många olika sektorer att man upplever att kritikerförbundet SARV inte förmår värna om de finlands-svenska kritikernas specifika intressen.

Med hänvisning till detta betonar man vikten av att kunna samla frilanskritiker som skriver på svenska i Finland i ett eget sammanhang som just Kritikbyrån.

[Kritikbyrån spelar] (e)n mycket avgörande roll. Visst finns det större kritikerförbundet SARV dit jag också hör, men Kritikbyrån har drivit frågor som specifikt berör att arbeta som kritiker på svenska i Finland. Det har gett bredd och synlighet åt fältet och aktörerna, vilket har varit särskilt viktigt då en stor del arbetar som freelance utan skrivna avtal eller skälig arvodering.

Syftet med Kritikbyråns kompetenshöjande och publika verksamhet har varit ”att synliggöra kritiken i Svenskfinland, och skapa förutsättningar för kritiker att fortbilda sig”. Man har också närt en förhoppning om att ”kunna stärka kvalitén på den kritik som skrivs samt skapa en större förståelse för genren hos allmänheten och därmed öka intresset för att läsa kritik”.

Under den treåriga projektperioden har man arrangerat sammanlagt 50 evenemang: 26 seminarier, föreläsningar och diskussionstillfällen om kritik, 6 kurser i att skriva kritik samt 18 informella träffar för medlemmarna i Kritikbyrån.

I planen för projektet Kritikbyrån skriver IFFF att kritikombudet ska vara en ambassadör för kritiken i Svenskfinland och i hens arbetsbild ingår att ansvara för den publika verksamheten samt koordineringen av antagningen av medlemmar till Kritikbyrån och utbetalningen av extra-arvoden till byråns medlemmar.

Till kritikombudets ansvarsuppgifter har hört att agera stödperson och rådgivare i frågor som berör kritikernas rättigheter samt att utgöra ett bollplank. Tillsammans med projektets styrgrupp har kritikombudet planerat och genomfört seminarier samt olika former av publik verksamhet.

I arbetsuppdraget som kritikombud har också ingått att ”samverka med nyhets- och tidskriftsredaktioner, kulturhus och andra relevanta knutpunkter för kritik både i Finland och internationellt. Ombudspersonens uppdrag innefattar deltagande i kulturdebatten, upprätthållande av projektets närvaro på sociala medier och deltagande i internationella konferenser.”

När IFFF våren 2019 lämnade in en ansökan till Svenska kulturfonden för projektet Kritikbyrån var planen och förhoppningen att kunna anställa ett kritikombud på heltid, men de ekonomiska förutsättningarna och realiteterna gjorde en heltidsanställning omöjlig.

Under ledning av kritikombudet Mathilda Larsson, som arbetat med projektet på deltid (60 %), och styrgruppen som bestått av tre personer från IFFF, har Kritikbyrån varit en aktiv och synlig röst i det finlandssvenska medielandskapet samt i den offentliga diskussionen om konst- och kulturkritik i Svenskfinland.

Kritikbyrån har gett såväl kritikerkåren som kritikerverksamheten synlighet i diskussioner om konstkritikens vara och möjligheter att verka i samtiden och i framtiden.

4. Utmaningar för kritiken i Svenskfinland

Våren 2009 gav Svenska kulturfonden de finlandssvenska dagstidningarna ett ettårigt stöd på 141 000 euro för att utveckla tidningarnas kultursidor under ett år som var tufft ekonomiskt med omfattande nedskärningar och omställningsförhandlingar.

En uttalad förhoppning från Svenska kulturfondens sida var att tidningarna skulle lyckas plocka in nya röster som skribenter på kultursidorna.

På tidningshåll upplevde man det dock som svårt att hitta nya kompetenta skribenter och kritiker.

En av målsättningarna med Kritikbyrån har varit att skapa ett intresse för att såväl skriva som ta del av kritik i Svenskfinland, att lyfta fram nya kritiker-röster och att skapa en tryggad återväxt inom kritikerkåren.

Med hjälp av de kritikerverkstäder och kurser som man ordnat på olika håll i Svenskfinland har Kritikbyrån lyckats vaska fram inte mindre än nio nya skribenter som inte tidigare ägnat sig åt att skriva kritik. Därutöver räknar man med att det finns en del medlemmar som självmant börjat skriva kritik utan att ha deltagit i någon av Kritikbyråns kurser.

En av medlemmarna som svarade på enkäten i mars 2022 uttryckte dock en förhoppning om att kritikerskaran ”ytterligare diversifieras och blir bredare vad gäller åldersstrukturen exempelvis”.

Som vi kunde se i statistiken från Kritikbyrån 2021 över medlemmarna och deras födelsedatum finns det en bredd vad beträffar ålder, även om de mest aktiva kritikerna är i 20-40-årsåldern.

Enligt Mathilda Larsson, kritikombud på Kritikbyrån, är också könsfördelningen mellan kritiker i Svenskfinland i rätt bra balans. Däremot finns det inga statistiska uppgifter att tillgå om till exempel etnisk bakgrund eller socioekonomisk ställning.

I intervjun som Tatjana Brandt gav till Svenska Yle sommaren 2019 konstaterade hon att kritiken i Svenskfinland behöver diversitet:

Vi behöver olika röster och ett brett spektrum av erfarenheter.

I Finlands kritikerförbund rf SARV:s årsbok från år 2021, *Yhteinen kritiikki. Näkökulmia yhteisöllisyyteen ja inklusioon*, lyfter kulturproducenten Heidi

Backström fram frågan om vem som skriver kritik i Finland idag och vilka som kan bli delaktiga – såväl som läsare och som objekt för kritik:

Det är tydligt att det handlar om mångfald. Det handlar också om plattformar, om platser där kritik och konstdiskussion är synliga. Om de språk och de sätt att tala kritik finns tillgänglig på. Det handlar också om vilja, om att vara medveten om sina egna privilegier och att ge utrymme åt dem som traditionellt inte fått detta. Om att ställa sina egna kunskaper till förfogande för konsten och om saker som är större än konsten. Om att erbjuda synlighet på bred basis. Om inklusion och tillgänglighet. Om gemenskap, om att aktivt öppna upp sig.

Frågan om bredd, mångfald, diversitet och representation bland kritikerna är en diskussion som tål att lyftas och dryftas såväl inom kritikerkåren som inom mediehusen.

Den springande punkten är hur man ska lyckas locka personer med olika sorters bakgrund och erfarenheter beträffande bland annat kön och klass samt etnicitet att bli kritiker för att få till stånd en diversifierad och mångskiftande konst- och kulturkritik på svenska i Finland.

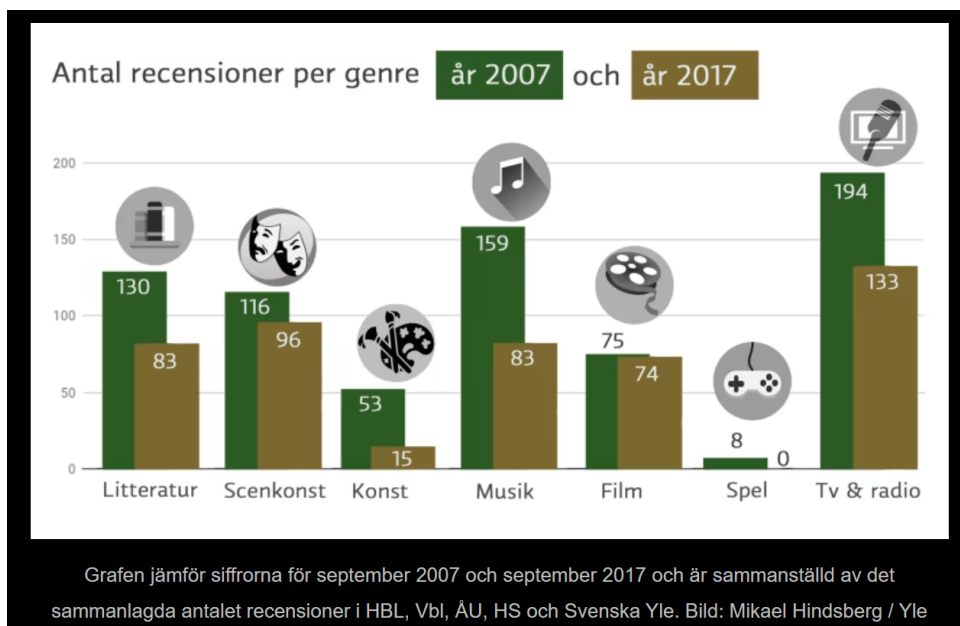
Det är inte enbart frågan om diversitet och mångfald inom kritikerkåren som är en utmaning för kritiken i Svenskfinland idag.

I takt med att dagstidningarnas kultursidor under de senaste åren skurit ner i recensionsverksamheten har också frilanskritikernas möjligheter till arbetstillfällen kringskurits.

Ur svaren i enkäten till de tidningar, tidskrifter och nätpublikationer som samarbetat med Kritikbyrån åren 2020-2022 framgår att flera publikationer dragit ner eller kommer att dra ner på antalet recensioner inom den närmaste framtiden. Man hänvisar såväl till den osäkra ekonomin som till minskat intresse bland läsarna för recensioner.

Alla kulturgerer drabbas dock inte lika hårt av nedskärningarna i recensionsverksamheten.

Enligt den undersökning som jag gjorde vintern 2017–2018 ("Vem bryr sig om kritiken?"/Svenska Yle) tenderar de finlandssvenska dagstidningarna att prioritera recensioner av finlandssvensk litteratur och finlandssvensk teater samt lokal kultur framför till exempel recensioner av konst, skivor eller klassisk musik.

Under de senaste åren har framför allt recensioner av film och tv-serier samt populärmusik tagit ett stort steg framåt på kultursidorna i den finlands-svenska dagspressen.

Om trenden fortsätter blir det följaktligen allt svårare för frilanskritiker som bevakar så kallade smalare områden att upprätthålla motivationen samt den kompetens som behövs för att på ett heltäckande och tillfredsställande sätt kunna odla och utöva sitt professionella kritikerskap.

På tidningshåll har man vittnat om att det varit svårt att hitta nya kritikerförmågor som vill ägna sig åt en verksamhet där arbetstillfällena blir allt färre och inkomsterna är låga.

I Svenskfinland finns få frilanskritiker som kan leva på att skriva kritik på heltid. För de allra flesta är kritikerverksamheten en bisyssla vid sidan av till exempel studier, andra jobb eller en pensionärstillvaro.

Samtidigt som dagstidningarna skär ner på recensionsverksamheten riktar blickarna mot tidskrifterna och nätpublikationerna. Trycket ökar på de mer eller mindre nischade tidskrifterna och nätpublikationerna att ta ett större ansvar för konstkritiken.

Men också tidskrifterna och nätpublikationerna kämpar med att få ekonomin att gå ihop med sjunkande statligt stöd, minskade annonsintäkter och ökade kostnader för såväl produktion som distribution.

I maj 2021 gjorde tidskriften *Ny Tid* en utredning bland de 170 medlems-tidningarna i Kultti ry, Finlands kultur-, vetenskaps- och opinionstidskrifters förbund. Resultatet visar att de senaste 10–12 åren varit tuffa för de finländska tidskrifterna:

Under de tio år som föregick coronapandemin tvingades 70 procent av alla kulturtidskrifter till sparåtgärder. 17 procent av tidskrifterna uppger att de tvingats minska på personalen, 30 procent har tvingats minska på tidskriftens utgivning, och 30 procent tvingats minska på användningen av frilansare. En tiondel har av ekonomiska orsaker lagt ner den tryckta tidningen, och en fjärdedel av tidskrifterna anser att de tvingats pruta på innehållets kvalitet på grund av brist på pengar.

Nedskärningar av recensionsverksamheten leder oundvikligen till färre uppdrag för frilansande kritiker, vilket riskerar att decimera kritikerkåren. Samtidigt har tidningarna efterlyst nya kritikerröster.

Tack vare workshoppa och kurser i kritik runtom i Svenskfinland har Kritikbyrån lyckats väcka ett intresse hos nya förmågor att ägna sig åt att skriva kritik.

Enligt svar på enkäten från mars 2022 till tidningar, tidskrifter och nätpublikationer har nya kritikerförmågor varit i kontakt med olika publikationer och också fått uppdrag. De redaktörer som besvarade enkäten bekräftar att man anlitar något fler kritiker idag än för fem år sedan.

5. Vem ska betala för kritiken?

I samband med att Svenska kulturfonden år 2009 gav de finlandssvenska dagstidningarna ett ettårigt stöd för att utveckla tidningarnas kultursidor valde ett flertal tidningar att satsa en del av pengarna på att beställa fler texter av frilanskritiker samt att (tillfälligt) höja arvoden för bland annat recensioner.

Enligt en kartläggning som Johanna Lindfors gjorde för rapporten ”Kultursidor. Svenska kulturfondens kulturjournalistikstöd 2009-2010” kunde en skribent få mellan 40 och 250 euro för en recension år 2009.

I undersökningen jag gjorde vintern 2016-2017 rörde sig arvodet för en recension mellan 50 och 250 euro.

Beroende på textens karaktär, form och längd kan en kritiker idag erhålla mellan 60 och 300 euro i arvode för sin text. Medianarvodet för en recension är 120 euro.

När projektet Kritikbyrån lanserades konstaterade ombudsman Anna Wilhelmson på Svenska kulturfonden att man kan betrakta satsningen som lyckad ifall ”mediehusen om tre år prioriterar konstkritik och om kritikernas arvoden då har nått upp till en rimlig nivå”.

Prioriterar de finlandssvenska mediehusen idag konstkritik och har man lyckats höja kritikernas arvoden till en rimlig nivå?

Om man ser till de svar som kommit fram i såväl enkäter som i uttalanden i pressen kan vi konstatera att recensionsverksamheten och konstkritiken inte prioriteras framför annan form av kulturjournalistik, även om undantag finns – framför allt i vissa nischade kulturtidskrifter och nätpublikationer.

De finlandssvenska tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna har inte höjt nivån på arvoden i någon nämnvärd grad under de senaste 10–15 åren, och en höjning av arvoden verkar inte ingå i planerna vare sig på kort eller lång sikt.

Även om kulturcheferna och de ansvariga kultureddaktörerna på de finlandssvenska dagstidningarna och chefredaktörerna för de finlandssvenska tidskrifterna och nätpublikationerna gärna skulle höja frilansarvodena för att upprätthålla den nivå som frilanskritikerna vant sig vid i och med Kritikbyråns extra-arvodering är det föga troligt att så kommer att ske.

Enligt svaren i enkäten från våren 2022 handlar det i första hand om avsaknad av ekonomiska förutsättningar där man kämpar med såväl minskade annons- och prenumerationsintäkter som ökade produktions-, trycknings- och distributionskostnader.

Det råder, har jag märkt, en viss missuppfattning bland frilansare och allmänheten om att tidskrifterna haft ekonomisk nytta av Kritikbyrån. Verkligheten är snarare den motsatta. Vi publicerar fler recensioner av fler recensenter, som också blivit bättre på att kräva betalning. Tidskrifternas ekonomiska situation har dock inte blivit bättre under de gångna två åren, utan sämre. Produktionskostnaderna ökar, prenumeranterna och annonsintäkterna minskar, och både offentliga och privata stöd har i närmare 20 års tid förblivit på samma nivå utan ens indexjusteringar. Vi har under samma tidsperiod de facto höjt arvodena. Utan höjda stöd finns ingen realistisk utsikt för ytterligare höjning av arvodena.

Tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna efterlyser långsiktiga ekonomiska satsningar som skulle gagna kritiken.

För tidskrifternas del handlar det till exempel om höjt statligt bidrag till kulturtidskrifterna.

Enligt en representant för kulturtidskrifterna borde Kritikbyrån i högre grad arbeta för att höja kulturtidskriftsstödet och få till stånd höjda anslag från de finlandssvenska fonderna till kulturtidskrifterna.

Efter det treåriga projektet kommer vi inte att vara tillbaka på ruta ett, utan på ruta minus ett, eftersom tidskrifternas utgifter ökat bl.a. pga höjda postnings- och papperskostnader utan att intäkterna ökat. Det kommer dessutom att finnas en pool av kritiker som blivit vana vid en viss inkomst, som sedan måste anpassa sig till en nygammal verklighet att kritik inte är något man får tillräckligt betalt för att syssla med seriöst. Kritikbyrån har tacknämligt gjort ett stort jobb med att lyfta fram diskussionen om kritiken och om frilanskritikernas situation, men utan konkreta åtgärder för att ge ett beständigt lyft till tidskrifternas, kulturredaktionernas och kritikernas ekonomi. Att Kulturfonden skulle göra Kritikbyrån beständig skulle vara ett steg i rätt riktning, men det avhjälp inte det grundläggande problemet att utrymmet för kritiken minskar, dels pga att tidskrifterna inte har råd att betala för den, och de stora mediehusen inte är intresserad av den. Hur man tänkt sig att arvodena för kritiken med hjälp av Kritikbyrån skulle öka, utan ekonomiska satsningar på dem som betalar arvodena, förblir för mig ett mysterium.

På frågan om vilken typ av satsningar på kritiken som tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna skulle vara mest betjänta av svarade de flesta i korthet: pengar.

En redaktör efterlyste ”kontinuerliga bidrag som skulle vara lite längre än alltid för ett år i taget”.

En annan redaktör ville för sin del formulera om frågan till ”Vilken typ av satsningar skulle den finlandssvenska kritikinstitutionen vara mest betjänt av?” och svarade så här på den frågan:

Det viktiga är att ge alla parter rätt incitament. Till den delen tror jag mycket på Kritikbyråns koncept. Arvodesdubblingen ger kritiker incitament att anstränga sig för att bli publicerade, och därmed att skriva så bra de kan. Samtidigt får mediehusen inte pengar att bruka efter eget gottfinnande utan får – indirekt genom arvodesdubblingen – ett större utbud av potentiella skribenter med motiv att anstränga sig lite mer. Man kan tänka sig variationer av konceptet. Till exempel att de skulle riktas till en något smalare grupp skribenter som skulle skriva något mer med något större krav.

Vilka möjligheter har då en frilanskritiker att få skälig ersättning för sitt arbete – ifall Kritikbyrån inte finns där för att justera arvodena med extraersättning eller för att lobba för en allmän höjning av ersättningsnivåerna både på kort och på lång sikt?

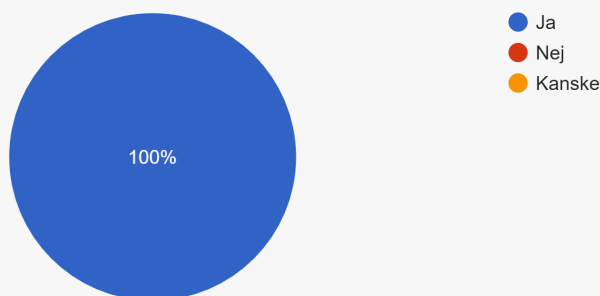
I dagens läge har kritiker möjlighet att söka olika former av stipendier från fonder, stiftelser och samfund för att bekosta resor eller studier för att upprätthålla eller för att utveckla sin yrkeskompetens, för att skriva enskilda recensioner, samt arbetsstipendier med möjlighet att arbeta som kritiker på heltid under ett till tre år.

Men det är förhållandevis få av alla yrkesverksamma frilanskritiker som beviljas stipendier, och alla stipendier är punktinsatser. Det finns varken garantier för eller automatik i att man tilldelas ett stipendium.

På kritikerhåll hoppas man givetvis på en fortsättning för Kritikbyrån. På frågan om man skulle vilja se att Kritikbyrån får en fortsättning efter att den treåriga projektperioden tar slut i oktober 2022 svarar man enstämmigt ja.

Skulle du vilja att Kritikbyrån får en fortsättning?

47 svar

Det treåriga projektet Kritikbyrån har helt och hållet finansierats av Svenska kulturfonden.

I mars 2022 beviljades IFFF ytterligare 12 000 euro från Svenska kulturfonden för fortsatt verksamhet med projektet Kritikbyrån under perioden november 2022–maj 2023.

Pengarna är tänkta som ett slags ”transitpengar” som ska göra det möjligt för IFFF att antingen fortsätta att driva projektet Kritikbyrån i en mindre omfattning i väntan på att kunna utveckla och starta om verksamheten under år 2023, eller för att kunna avveckla Kritikbyrån och hitta institutioner eller organisationer som skulle kunna tänka sig att i fortsättningen ta hand om en del av den verksamhet som Kritikbyrån sjösatt.

Vilka möjligheter finns det då att i framtiden stödja och stärka den professionella konstkritiken på svenska i Finland rent ekonomiskt – på kort och på lång sikt?

På tidskriftshåll efterlyser man förhöjt statligt tidskriftsstöd och höjda anslag från de finlandssvenska fonderna för att kunna klara av de ökade produktions- och tryckkostnaderna och för att på sikt kunna höja arvoden för recensioner.

I det fallet skulle stödet till kritiken och kritikerna vara indirekt och beroende av tidskrifternas ekonomiska möjligheter och vilja att driva upp nivån på arvoden – ifall bidragsgivarna eller tidskrifterna inte öronmärker pengar specifikt för kritiken.

Om vi tänker oss en fortsättning på projektet Kritikbyrån och modellen med finansiellt stöd till kritikerna i form av extra-arvodering som man arbetat med under de tre senaste åren – vilka alternativ har man att ta till då?

Vi blickar mot Sverige och Norge och ser på vilka finansieringsmodeller som Kritikbyråns motsvarigheter har där:

Kritiklabbet i Sverige finansierades initialt (åren 2016–2018) av Bonnier Books i samarbete med bland annat Kungliga tekniska högskolan KTH, Handelshögskolan och Södertörns högskola, men har därefter i stort sett fortsatt utan stöd på frivillig basis.

Kritikerlaget är en organisation för professionella kritiker i Norge, och verksamheten finansieras av olika föreningar samt med hjälp av statliga medel och inte med vare sig stipendier eller fondpengar.

Bland stödmedlemmarna kan nämnas såväl författarföreningen som förläggarföreningen, norska barn- och ungdomsboksförfattarna, det norska författarcentret och översättarföreningen, dramatikerförbundet och den norska komponistföreningen, samt förlaget Aschehoug Forlag.

Finlands kritikerförbund rf SARV:s verksamhet finansieras av medlemsavgiften på 70 €/år (förbundet har närmare 800 medlemmar), med verksamhetsbidrag från Undervisnings- och kulturministeriet samt kopieringsersättningar från Kopiosto (gäller framför allt de stipendier som tilldelas kritiker som är medlemmar i förbundet).

För enskilda projekt söker man extra finansiering.

Hösten 2020 sjösatte Finlands kritikerförbund rf SARV det treåriga projektet ”Kritiken syns!” (Kritiikki näky!) som strävar efter att tydliggöra betydelsen av kritik, främja dess formmässiga mångfald och föra kritiken närmare upphovsmän och läsare. Projektet förverkligas med finansiering från Kone-stiftelsen.

Om IFFF i fortsättningen vill och orkar driva Kritikbyrå i samma omfattning som under projektperioden 2020–2022 krävs en årlig finansiering om cirka 130 000 euro.

Om man vill utveckla verksamheten och till exempel ha möjlighet att anställa ett kritikombud på heltid krävs en årlig finansiering om cirka 150 000 euro.

Under projektperioden 2020–2022 har Kritikbyrå inte uppburit någon medlemsavgift. Man har velat ha en så låg tröskel som möjligt för frilanskritiker att ansluta sig till Kritikbyrå – detta gäller inte minst nya kritikerförmågor.

Projektet Kritikbyrå 2020–2022 har i sin helhet finansierats av Svenska kulturfonden. Ifall Svenska kulturfonden inte i fortsättningen anser sig ha möjlighet att vara ensam finansiär av Kritikbyråns verksamhet måste man utarbeta alternativa finansieringsmodeller.

En lösning är att IFFF söker pengar från flera olika håll för att fortsätta driva Kritikbyrån i en nedbantad form, i dess nuvarande form eller i utvidgad form – beroende på hur mycket pengar man lyckas samla ihop.

En möjlighet är att ha en huvudfinansiär, eller ett par-tre huvudfinansiärer, som med ett verksamhetsbidrag garanterar IFFF möjligheten att fortsätta driva Kritikbyrån med ett deltids- eller heltidsanställt kritikombud samt finansieringen av extra-arvoderingen till medlemmarna i Kritikbyrån.

Övrig verksamhet – såsom seminarier, kurser och publika evenemang – kan eventuellt finansieras med hjälp av olika projektpengar samt i samarbete med diverse organisationer och institutioner som också tar på sig hela eller en del av det ekonomiska ansvaret.

Potentiella finansiärer är bland annat Centret för konstfrämjande Taike som delar ut ett- och treåriga verksamhetsbidrag till sammanslutningar inom konstfältet.

Bidrag för diverse projekt kan sökas från olika privata finansiärer, fonder och stiftelser såsom Svenska kulturfonden, Konstsamfundet, Oskar Öflunds stiftelse, Svenska folkskolans vänner, Suomen kulttuurirahasto och Kone-stiftelsen.

Vad beträffar samarbete med nordiska aktörer kan bidrag sökas från bland annat Nordiska ministerrådet, Nordisk kulturfond, de nordiska fonder som administreras av Hanaholmen samt Letterstedtska föreningen.

Det skulle också kunna vara värt att utreda möjligheten att, såsom norska Kritikerlaget, hitta stödmedlemmar/finansiärer bland branschorganisationer som Finlands svenska författareförening, Förläggareföreningen, Finlands dramatiker och manusförfattare samt Finlands Tonsättare rf eftersom det torde vara i samtliga organisationers och deras medlemmars intresse att vi har en levande och aktiv konst- och kritikverksamhet på svenska i Finland.

Avigsidan med många olika potentiella finansiärer är svårigheten att planera för verksamheten på lång sikt – ansökta stöd kan avslås och omfattningen av verksamheten måste anpassas efter de ekonomiska möjligheterna och realiteterna.

Om den fortsatta finansieringen av projektet Kritikbyrån krymper eller visar sig svår att upprätthålla på nuvarande nivå kommer IFFF att tvingas överväga vilka delar av verksamheten man vill prioritera – extra-arvoderingen, utbildningen eller den publika verksamheten.

Under Kritikbyråns treåriga projektperiod har man bland annat samarbetat kring kurser i kritik med medborgarinstitut runtom i Svenskfinland.

I dessa fall har Kritikbyrån och instituten delat på kostnaderna så att instituten stått för utrymmen, marknadsföring och timlön till den ansvariga läraren, medan Kritikbyrån betalat arvode till gästföreläsare.

Frågan är om medborgarinstituten skulle kunna tänka sig att på egen hand arrangera och finansiera dylika kurser inom ramen för den ordinarie verksamheten. Det samma gäller andra tänkbara instanser som t.ex. Öppna universitetet eller olika fakulteter/institutioner vid våra universitet.

I så fall skulle Kritikbyråns ombud agera kunskapsbank och stå till tjänst med information om lämpliga föreläsare och kursledare.

Tävlingen ”Årets kritiska text”, som arrangerats av Kritikbyrån för att ge den kritiska texten och kritikerkåren synlighet, skulle rent administrativt kunna tänkas överföras på en aktör som arbetar för att synliggöra de finlandssvenska tidskrifterna, som Tidskriftscentralen som fr.o.m. år 2022 också har hand om Hans Ruin-essätävlingen. Ett annat alternativ är Svenska folkskolans vänner som arrangerar de litterära Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingarna.

Vad beträffar Kritikbyråns skolprojekt med bl.a. utarbetning av relevant pedagogiskt undervisningsmaterial och besök i högstadie- och gymnasieskolor av verksamma kritiker, skulle man kunna utreda möjligheten av samarbete med organisationer och aktörer som arbetar med olika skolprojekt, som till exempel Sydkustens landskapsförbund eller Läscentrum. Kruxet är dock att en organisation som Läscentrum enbart fokuserar på litteratur (författarbesök i skolor) och inga andra konstformer, vilket Martina Moliis-Mellberg konstaterar i sin utredning om Kritikbyråns skolprojekt.

Risken med att spjälka upp de olika delarna av Kritikbyråns verksamhet i olika delar och att utlokalisera dem är att det i så fall inte finns en enda central och samlande instans som har en övergripande överblick över fältet och därmed inte heller ett övergripande ansvar för att verksamheten utvecklas, har en kontinuitet och är kvalitativt högtstående.

6. Framtiden för konstkritiken i Svenskfinland

Ekonomisk instabilitet, vikande läsarsiffror och minskat utrymme för recensioner – utmaningarna för kritiken i våra finlandssvenska medier är många.

I slutet av år 2021 meddelade till exempel Svenskfinlands största dagstidning, *Hufvudstadsbladet*, att man kommer att dra ner på recensionsverksamheten med 15–25% för att styra medel till annan form av kulturjournalistik. Rent penningmässigt handlar det om 20 000 euro som styrs om från kritikverksamheten till annan form av kulturjournalistik.

I en intervju för Svenska Yle 14.12.2021* konstaterade chefredaktören Erja Yläjärvi att det framför allt handlar om en omprioritering:

Vi har ett stort behov att satsa på kulturjournalistik på ett så mångsidigt sätt som möjligt. Det betyder att vi går igenom olika genrer, hur mycket vi satsar på att köpa innehåll från recensenter, hur mycket som är intervjuer, analyser eller fördjupande texter.

Kritikombudet Mathilda Larsson på Kritikbyrån uttalade sig i samma artikel och var djupt oroad över de konsekvenser som nedskärningen av kritiken på *Hufvudstadsbladet* kan få för såväl kritikerna i Svenskfinland som för kritiken på svenska i Finland:

Ganska säkert är att det här kommer att ha långtgående effekter eftersom kritiken är en så fundamental del av hela det kulturella ekosystemet. Kritiken spelar en viktig roll i att kontextualisera och i att överhuvudtaget föra en diskussion om konst och kultur i samhället. Här är HBL ett viktigt språkrör eftersom man faktiskt har väldigt bra och kunnig kritik på kultursidorna.

Enligt Erja Yläjärvi kommer man att fortsätta med recensioner av kultur- och konstgenrer som förefaller intressera och nå tidningens läsare, såsom litteratur på svenska och finlandssvensk teater. Andra konstformer kommer man i högre grad att bevaka på andra sätt.

Mathilda Larsson anser dock att *Hufvudstadsbladet* har ett särskilt ansvar att också bevaka andra konstarter än litteratur och teater:

* <https://svenska.yle.fi/a/7-10010187>

Det är oroande att HBL inte ser att de har ett större ansvar i att upprätthålla diskussionen angående hela konstfältet. Det tyder på ett bristande självförtroende att man inte ser sig själv som delaktig i en mer universell diskussion om konst, som går utanför det rent finlandssvenska.

I mitten av december 2021 ordnade Kritikbyrån ett medlemsmöte där man diskuterade *Hufvudstadsbladets* kommande omprioriteringar visavi kritiken, och den 17 december 2021 publicerade *Hufvudstadsbladet* en insändare där Mathilda Larsson på Kritikbyrån och Ylva Perera, ordförande för IFFF, konstaterade att:

Kritiken har ett demokratiskt uppdrag som sträcker sig utöver den dagliga journalistikens klicklogik. Bland annat fungerar kritiken som en oberoende värderingsinstans i en tid när de flesta andra omdömen köps av marknadsföringsavdelningar. Dessutom handlar kritik om att främja samhällsdebatten genom att öppna, vidga och gå i dialog med de omskrivna verken. De här funktionerna kan inte automatiskt ersättas av ett vagt definierat 'innehåll' utan att viktiga aspekter går förlorade.

Däremot är det både möjligt och nödvändigt att fundera på hur det här arbetet kan utföras i vår förändrade offentlighet, men diskussionen borde föras med utgångspunkt i ett engagemang för kritikens och konstens bästa, inte bara med utgångspunkt i klickstatistiken. I sin nuvarande retorik vidkänns inte HBL att en kultursida inte bara kan spegla läsarnas intressen, utan också har en aktiv roll. De redaktionella beslut som fattas är avgörande för hur kritiken som genre utvecklas.

Vi hoppas innerligt att ledningen vågar satsa på kunskap och analys och att de involverar kritikerna i arbetet med att skapa Nordens bästa kultursida.

På kritikerhåll är man givetvis oroad över de minskade uppdrag som nedskärningen/omprioriteringen kommer att medföra – inte minst eftersom *Hufvudstadsbladet* varit den överlägset största uppdragsgivaren bland fri-lanskritiker i Svenskfinland.

I *Hufvudstadsbladet* den 9 mars 2022 ger musikkforskaren och -kritikern Kaj Ahlsved uttryck för sina farhågor beträffande musikkritikens framtid i ett läge då *Hufvudstadsbladet* säger sig vilja prioritera recensioner av vissa konstformer framför andra:

Vi har inte hur många plattformar som helst för musikkritik i Svenskfinland så om (dags)pressen utarmar verksamheten har vi snart ingen diskussion om musik på svenska i Finland – utom det som sker på sociala medier förstås. Är det att värna om den svenskspråkiga kulturen i Finland?

En av frågorna i enkäten till såväl medlemmarna i Kritikbyrån som till de ansvariga redaktörerna på de tidningar, tidskrifter och nätpublikationer som Kritikbyrån samarbetat med löd ”Hur ser du på framtiden för kritiken/kritikerna i Svenskfinland – vad borde/kunde göras, vem borde i så fall göra vad?” samt ”Hur ser ni på framtiden för kritiken/kritikerna i finlandssvensk press överlag?”

På kritikerhåll oroas man över nedskärningar i antalet recensioner i den finlandssvenska dagspressen. Man framhåller också vikten av förståelse för kritikens särart, plats och roll för den finlandssvenska kulturen – både regionalt och lokalt.

Om man kunde få tidningarnas ledning att inse hur viktig en kritik är jämförd t.ex. med texter om internationell politik som finns i alla medier i nästan samma form. Kritiken är unik för den tidning den publiceras i och ofta den miljö som läsarna lever i.

Samtidigt finns det kritikerröster som befarar att framför allt dagspressen krymper utrymmet för allt som inte är lokal kultur eller specifikt finlandssvensk kultur.

När man riktar in sig endast på det som man tror att läsarna vill ha gör man sig mindre, eller dummare, än man behöver. En tidning bör i någon mån bekräfta läsarens världsbild, men lika viktigt är att den vidgar vyerna, inte minst när det gäller kulturbevakning. Därför måste man bereda plats även för litteratur och annan konst skapad av folk som inte råkar bo i grannkommunen. Medierna bör vara fönster både mot bakgården och världen på samma gång, det ena utesluter inte det andra.

Flera frilanskritiker påtalar det ansvar som etablerade tidningar och tidskrifter har för att hålla liv i en levande kritisk diskussion om konsten och kulturen i Svenskfinland.

Det är dagstidningarnas och tidskrifternas ansvar att publicera kritik och föra en kulturdebatt. Svenskfinland är väldigt litet och det är svårt för mindre aktörer (podcaster, bloggar, nyhetsbrev osv) att få tillräckligt med publik för att hållas igång. Därför är det viktigt att de större, redan etablerade plattformarna satsar på kritik. Kritikbyråns roll som en sorts intressebevakare för kritikerna och kritiken är viktig.

Tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna hymlar inte med att den traditionella kritiken är satt under press – inte minst i dagspressen.

Det ser ut som om det finns en del konflikt mellan framför allt dagspress (som HBL som vill skära ned på kritiken) och kritik/kritiker. Kanske blir kritiken mer och mer hänvisad till tidskrifter, vilket gör den smalare och ev mindre tillgänglig för en bred läsarskara.

Flera redaktörer lyfter fram tidskrifterna och nätpublikationerna som det forum där kritiken kan ha en framtid.

Det ser just nu inte så ljus ut för kritiken i dagspressen, vilket gör det extra viktigt att göra satsningar på de forum där kritiken ännu har en chans att överleva.

På tidskriftshåll däremot befarar man att de anspråkslösa arvoden som man betalar för kritiken inte i längden kommer att kunna locka och upprätthålla en bred och professionell kritikerkår.

Kritik är sällan clickbait, och HbLs och Yles beslut att börja räkna läsare snarare än att se recensionernas egenvärde är mycket oroande. Likaså akademias avoga inställning till kultur- och konstämnen. Detta i kombination med färre och mindre kulturredaktioner och fattigare och färre kulturtidskrifter hotar att förpassa kritikerverksamheten till en amatörhobby.

7. Sammanfattning och avslutning

De mål som IFFF ställde upp när man lämnade in sin ansökan till Svenska kulturfonden om finansiering av det treåriga projektet Kritikbyrån våren 2019 sammanfattades så här:

Målsättningen är att den finlandssvenska kritiken om tre år är betydligt mer livskraftig och har hittat nya sätt att arbeta och göra sig hörd i offentligheten (i skolor, på medborgarinstitut, i sociala medier med mera).

Kritikerkåren har vuxit och består av flera olika röster som deltar i det kritiska samtalet med större stolthet och glädje.

Det har skapats synergier inom Norden och över generationsgränser.

Publiken och läsarkåren har efter projektets avslutande stärkt sin kunskap om vad god kritik kan vara, hur betydelsefull konstkritiken är för det offentliga samtalet.

Detta engagemang i frågan kommer att uppmuntra redaktioner och institutioner att vilja satsa både pengar och spaltutrymme på den finlandssvenska kulturkritiken också i framtiden.

Efter den tre år långa projektperioden kommer Kritikbyrån efter utvärdering och ytterligare förbättringar förhoppningsvis att kunna fortsätta sin verksamhet i samarbete med Kulturfonden eller en ny samarbetspartner av samma kaliber.

Kritikbyråns verksamhet 2020-22 präglades i hög grad av coronapandemin, men det oaktat lyckades man anpassa verksamheten och på det stora hela förverkliga de målsättningar man hade ställt upp.

På kort tid har Kritikbyrån lyckats bli en samlande kraft för den splittrade kritikerkåren och en viktig röst i det offentliga samtalet om kritikens plats och roll i det finlandssvenska medielandskapet.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att IFFF uppnått alla mål man hade när man sjösatte det treåriga projektet Kritikbyrån – förutom att lyckas förmå redaktioner och institutioner att satsa pengar och spaltutrymme på den finlandssvenska kulturkritiken.

Extra-arvoderingen har varit en välbehövlig injektionsspruta och ett välkommet incitament för såväl erfarna frilanskritiker att fortsätta skriva kritik som för nykomlingar på fältet att börja skriva kritik.

Om IFFF inte lyckas få finansiering för att fortsätta driva Kritikbyrån riskerar satsningen på att höja frilanskritikernas arvoden att bli en parentes och ett slag i luften.

Även om kulturchefer och ansvariga redaktörer på såväl tidningar och tidskrifter samt nätpublikationer vittnar om en vilja att höja nivån på arvodena för recensioner saknar man i dagsläget realistiska ekonomiska möjligheter att göra det på egen hand.

Om man fortsättningsvis vill försöka upprätthålla och uppnå en anständig nivå på den ersättning som frilanskritikerna får för sitt arbete och i längden garantera en livskraftig, bred och djuplodande konst- och kulturkritik på svenska i Finland kommer det med andra ord att krävas extern finansiering också i framtiden.

Källor

Heidi Backström red. *Yhteinen kritiikki.*

Näkökulmia yhteisöllisyyteen ja inklusioon.

Suomen arvostelijain liitto, 2021

IFFF – Intresseföreningen för finlandssvenska

frilanskritiker rf och Kritikbyråns webbplats:

<https://frilanskritiker.com/>

samt statistik, utvärderingsblanketter

för kurser m.m., ur Kritikbyråns arkiv

Janne Wass: ”Kulturtidskrifterna

tappar mark” *Ny Tid* nr 11/2021

Jenny Jägerhorn-Tabermann: ”Den finlands-
svenska kulturjournalistiken i förändring — ’kris’

eller paradigmskifte? En granskning av kultur-
sidornas utveckling i HBL, VBL och ÅU åren 2007-2017”

(Pro gradu-avhandling, Helsingfors universitet, 2018)

Jenny Jägerhorn: ”HBL minskar kraftigt på

sina recensioner, teatern och litteraturen

skonas — Kritikbyrå: ’En enorm förlust’”

Svenska Yle 14.12.2021

<https://svenska.yle.fi/a/7-10010187>

Johanna Lindfors: *Kulturens sidor.*

Svenska kulturfondens kulturjournalistikstöd

2009-2010 (Svenska kulturfonden, 2010)

Marit Lindqvist: ”Jag tror att vi kommer att

kunna visa vad konstkritiken kan vara när den

får lite vind i seglen” Svenska Yle 07.06.2019

<https://svenska.yle.fi/a/7-1393650>

Marit Lindqvist, Tomas Jansson och Jessica

Morney: ”Vem bryr sig om kritiken?” — artikel-

serie i sju delar på Svenska Yle vintern 2017-2018

<https://svenska.yle.fi/artikel/2017/12/26/>

kulturbevakning-dagskritiken-har-

minskat-med-35-procent-pa-tio-ar

Martina Moliis-Mellberg: ”Kritikbyråns

skolprojekt — rapport” (24.06.2022)

<https://frilanskritiker.com/2022/06/24/>

rapport-over-kritikbyrans-skolprojekt/

Mathilda Larsson och Ylva Perera: ”Kritiken

har ett demokratiskt uppdrag som sträcker sig

utöver den dagliga journalistiska klicklogiken”,

insändare i *Hufvudstadsbladet* 17.12.2021.

Mathilda Larsson, Tatjana Brandt, Ylva Perera och

Hanna Ylöstalo: ”Debatt: Kritikbyrå svarar Pontus

Kyander” *Ny Tid* 15.2.2021

[https://www.nytid.fi/2021/02/debatt-](https://www.nytid.fi/2021/02/debatt-kritikbyran-svarar-pontus-kyander/)

kritikbyran-svarar-pontus-kyander/

Olav S Melin: *Lärdomar av mediekrisen för*

det svenska i Finland. Journalistiken till

heders (Tankesmedjan Magma, 2017)

Pontus Kyander: ”Kritikbyrå — vinna

eller försvinna?” *Ny Tid* 10.2.2021

<https://www.nytid.fi/2021/02/>

kritikbyran-vinna-eller-forsvinna/

Sveriges Författarförbund: Arvodes-

rekommendationer

<https://forfattarforbundet.se/radgivning/>

arvodesrekommendationer/artikelarvode/

Tidskriftsbarometern 2022, rapporten

sammanställd av Janne Wass

[https://www.forbundsarenan.fi/Site/Data/2380/Files/](https://www.forbundsarenan.fi/Site/Data/2380/Files/Tidskriftsbarometern_2022_tillganglig_webbversion.pdf?fbclid=IwAR1wmpQ6b8gG20ktiv7IAwcfawRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk)

[Tidskriftsbarometern_2022_tillganglig_webbversion.](https://www.forbundsarenan.fi/Site/Data/2380/Files/Tidskriftsbarometern_2022_tillganglig_webbversion.pdf?fbclid=IwAR1wmpQ6b8gG20ktiv7IAwcfawRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk)

[pdf?fbclid=IwAR1wmpQ6b8gG20ktiv7IAwcfawRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk](https://www.forbundsarenan.fi/Site/Data/2380/Files/Tidskriftsbarometern_2022_tillganglig_webbversion.pdf?fbclid=IwAR1wmpQ6b8gG20ktiv7IAwcfawRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk)

[WRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk](https://www.forbundsarenan.fi/Site/Data/2380/Files/Tidskriftsbarometern_2022_tillganglig_webbversion.pdf?fbclid=IwAR1wmpQ6b8gG20ktiv7IAwcfawRvpjPe7ntxINMWWxVnYoZuHVIH12e3Tk)

Intervjuer med Mathilda Larsson

21.01.2022 och 12.4.2022

Diskussion med styrgruppen för

Kritikbyrå 28.08.2022

Bilagor

Enkätfrågorna till medlemmarna i Kritikbyrån och tidningarna, tidskrifterna och nätpublikationerna som samarbetat med Kritikbyrån (se nedan).

Enkät till medlemmarna i kritikbyrån 2020–2022

Undertecknad håller på med en utvärdering av projektet Kritikbyrån för Svenska Kulturfonden och för att få en så bra bild som möjligt av hur Kritikbyrån fungerat hoppas jag att ni tar er tid att svara på frågorna i denna enkät.

Svaren kommer att vara anonyma och behandlas konfidentiellt.

Svara senast 13.03.2022.

Vänlig hälsning,

Marit Lindqvist

1. Hur många år har du varit med i Kritikbyråns verksamhet?

1 år

2 år

3 år

2. Vilka år har du varit med i Kritikbyrån?

2020

2021

2022

3. Hur tycker du att dubbleringssystemet/extra-arvoderingen fungerat?

4. Har du deltagit i någon av de träffar, seminarier, kurser och workshoppar (digitala eller fysiska) som Kritikbyrån arrangerat? Berätta gärna vilka och om dina erfarenheter.

5. Har Kritikbyrån inverkat på din verksamhet/din roll som kritiker?
6. Har Kritikbyrån motsvarat dina förväntningar? Skriv gärna och berätta om dina förväntningar och dina erfarenheter. Vad har varit bra, vad mindre bra.
7. Kritikbyråns verksamhet kommer att fortsätta i sin nuvarande form t.o.m. 31.10.2022 – vilken roll tycker du att Kritikbyrån har haft för kritiken/kritikerna i Svenskfinland?
8. Skulle du vilja att Kritikbyrån får en fortsättning?
9. Hur ser du på framtiden för kritiken/kritikerna i Svenskfinland – vad borde/kunde göras, vem borde i så fall göra vad?
10. Hur har coronapandemin inverkat på ditt värv som kritiker åren 2020-2022?
11. Något du vill tillägga?

Enkät till tidningarna, tidskrifterna och publikationerna om kritikbyrån

Undertecknad håller på med en utvärdering av projektet Kritikbyrån för Svenska Kulturfonden och för att få en så bra bild som möjligt av hur Kritikbyrån fungerat hoppas jag att ni tar er tid att svara på frågorna i denna enkät.

Svara senast 13.03.2022.

Vänlig hälsning, Marit Lindqvist

1. Har Kritikbyrån haft någon inverkan på kulturbevakning/kritikverksamheten i er tidning/tidskrift/publikation – om svaret är ja, berätta gärna vilken inverkan?
2. Har Kritikbyrån möjligen öppnat upp för en större dialog mellan er redaktion och frilansarna – har t.ex. förståelsen för frilansarnas situation blivit större?

3. Har ni blivit kontaktade av nya skribenter som gått med i Kritikbyrån – om svaret är ja, har ni publicerat deras alster i er tidning/tidskrift/publikation?
4. Hur många frilanskritiker anlitar ni idag? Är det fler eller färre än för 5 år sedan?
5. Hur ser era arvoden ut, dvs. vilka summor betalar ni ut per recension?
6. Prioriterar ni någon/några genrer framför andra i er kulturbevakning i form av recensioner?
7. En av målsättningarna med projektet Kritikbyrån är att på sikt höja arvodena för recensioner i finlandssvensk press – hur ser ni på möjligheten att göra det på kort sikt och på lång sikt?
8. Vilken typ av satsningar på kritiken skulle er tidning/tidskrift/publikation vara mest betjänt av?
9. Hur ser ni på framtiden för kritiken i er tidning/tidskrift/publikation – kommer den att öka, minska eller hållas på nuvarande nivå under de närmaste 5–10 åren?
10. Hur ser ni på framtiden för kritiken/kritikerna i finlandssvensk press överlag?
11. På vilket sätt har coronapandemin 2020-2022 inverkat på recensionsverksamheten hos er?
12. Något ni vill tillägga?